

Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta

Barbora Zajícová

Směnečná suma

Diplomová práce

Olomouc 2011

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „Směnečná suma“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne Podpis:

Poděkování

Ráda bych touto cestou poděkovala vedoucí své diplomové práce, JUDr. Zdence Papouškové Ph.D., za odborné vedení a cenné připomínky, bez nichž by má práce nebyla dokončena.

Také bych ráda poděkovala své matce a partnerovi za podporu a trpělivost, kterou museli vynaložit, abych mohla svou práci napsat.

Obsah:

1. Úvod.....	6-8
2. Co je to směnka a její druhy.....	9-10
3. Právní úprava směnky.....	11
3.1 Výklad ZSŠ.....	11-12
3.2 Vztah ZSŠ k jiným právním předpisům.....	12-13
4. Účastníci směnečných vztahů.....	14-16
4.1 Pluralita účastníků.....	17
4.2 Směnečná způsobilost.....	17
4.2.1 Aktivní způsobilost.....	17
4.2.2 Pasivní způsobilost'.....	18
5. Vznik směnečných závazků.....	19
5.1 Forma směnky.....	19
5.2 Náležitosti směnky.....	19
5.2.1 Náležitosti směnky cizí.....	19-20
5.2.2 Náležitosti směnky vlastní.....	20
6. Směnečné řízení.....	21-22
7. Směnečná suma.....	23-25
7.1 Úprava směnečné sumy v ZSŠ.....	25-26
8. Splatnost směnečné sumy.....	27
8.1 Splatnost na viděnou.....	28-29
8.2 Splatnost určitý čas po viděné.....	30-31
8.3 Splatnost určitý čas po datu vystavení.....	31
8.4 Splatnost v určitý den.....	31-33
8.5 Prolongace směnky.....	33-34
9. Placení směnečné sumy.....	35
9.1 Placení směnečné sumy před splatností a námitka placení před splatností.....	35-37
9.2 Předložení směnky k placení.....	37-41
9.2.1 Následek nepředložení směnky.....	41-42
9.3 Způsoby placení.....	42
9.3.1 Hotovostní a bezhotovostní plnění.....	42-44
9.3.2 Jiné způsoby plnění.....	44-47
9.4 Placení směnečné sumy při splatnosti a námitka placení při splatnosti.....	47-48

9.5 Částečné plnění.....	49-51
10. Kvitance směňky.....	52-53
11. Údaj o platebním místě.....	54-58
11.1 Určitost platebního místa ve světle judikatury.....	58-60
11.1.1 Varianty vyznačení platebního místa – shrnutí k určitosti platebního místa.....	60-61
12. Závěr.....	62-64
13. Bibliografie.....	65-66
14. Shrnutí/Summary.....	67
15. Klíčová slova/Key words.....	68

1. Úvod

Tématem mé diplomové práce je směnečná suma. V rámci výuky na právnických fakultách jsou směnky tématem jen okrajovým. Já sama jsem se s nimi poprvé důkladněji seznámila u několika případů projednávaných u Vrchního soudu v Olomouci. Tehdy jsem poznala, jaké fatální důsledky mohou nastat po neuváženém podpisu směnky. U mnoha soudních jednání jsem se setkala s neznalostí alespoň základů směnečného práva. Dle mého osobního hodnocení, většina účastníků ani nevěděla, co slovo směnka znamená, nedokázali by jej definovat, natož odhadnout důsledky, které pro ně podpisem směnky plynou. A přesto soudy rozhodovaly postupně o jejich osudech a milionové částky přisuzovali jejich věřitelům. Bohužel, neznalost zákona neomlouvá a v té době jsem si uvědomila, že bych chtěla zpracovat svou diplomovou práci o směnečném právu, chtěla jsem porozumět této problematice.

Ke svému tématu směnečná suma jsem se dopracovala postupně, kdy jsem byla nucena zvolit si jen část práva směnečného a právě směnečná suma byla logickým závěrem. Toto číslo je přece základem směnky, stejně jako u jiných peněžních závazků, a přesto v rámci směnečného práva je potřeba na něj klást vyšší důraz.

Přestože by se na první pohled mohlo zdát, že se jedná o velmi úzké téma, není tomu tak. Podepsáním směnky dlužníkem teprve začíná celá škála procesů, ze kterých pro účastníky směnky plynou různá práva a povinnosti. A takto jsem také koncipovala svou práci a stanovila jsem si za cíl postihnout a analyzovat veškeré postupy, které vedou od podepsání směnečné listiny až k zaplacení samotné směnečné sumy. Stěžejní otázkou pro mne bylo, nakolik potřebuje být právní úprava směnečné sumy, resp. jejího placení, doplňována soudní judikaturou, kdy je třeba se zmínit, že směnečné právo od r. 1950 nedoznalo v podstatě žádných změn.

Co se týče metody práce, jedná se především o analýzu stávajícího stavu právní úpravy směnečné sumy a jejího placení ve světle soudní judikatury. Dále se snažím analyzovat a komparovat názory na problematické aspekty spojené s procesem placení.

Svou práci koncipuji následujícím způsobem. Po první úvodní kapitole následují kapitoly, které by čtenáře měly uvést do problematiky směnečného práva. Práce začíná kapitolou „Co je to směnka a její druhy“. Zde se snažím vymezit základní znaky směnek, kdy jejich oficiální zákonná definice neexistuje, zákon nám pouze pomáhá s vymezením jejich druhů. V tomto nejsme žádný unikát, ani jinde ve světě se nesetkáme s legální definicí směnek.

Ve třetí kapitole se zaměřuji na právní úpravu směnek. Existuje několik zákonů, které se více či méně nějakým způsobem týkají směnečného práva. Hlavním pramenem práva je samozřejmě zákon směnečný a šekový a pro pochopení této kapitoly se zabývám také výkladem zákona směnečného a šekového jako normy speciální a jeho vztahem k jiným právním předpisům.

Ve čtvrté kapitole pojednávám o účastnících směnečných závazků. Tuto kapitolu osobně považuji za velmi důležitou, neboť směnečné právo se vyznačuje svým vlastním bohatým pojmoslovím. Vyvinuly se názvy pro věřitele a dlužníka, pro ručitele, pro převod směnky a účastníky tohoto převodu atd., kdy cílem je umožnit i laickému čtenáři, aby pochopil mou práci. Krátce v této kapitole pojednávám také o pluralitě účastníků a o jejich právní způsobilosti, tzn. o způsobilosti být subjektem práv a povinností, resp. o nabývání práv a povinností ze směnek.

Pátá kapitola je poslední kapitolou, která by měla být úvodem do směnečného práva. Zaměřuji se v ní na vznik směnečných závazků a na formu a náležitosti, kterým musí každá směnka odpovídat, aby mohla být směnkou platnou.

V šesté kapitole již jen krátce pojednávám o směnečném řízení. Považovala jsem tuto kapitolu za důležitou v tom směru, že ve své práci používám judikaturu soudů a případy směnek se před soudy projednávají právě v rámci tzv. směnečného řízení, které se vyznačuje mnoha specifiky a odlišuje se tak od běžné žaloby či příkazního řízení.

Sedmou kapitolou se začínám zabývat svým tématem, a to směnečnou sumou. Tuto kapitolu jsem pojala obecně, abych nejdříve definovala směnečnou sumu, vymezila pravidla pro její užití v praxi, tj. jak má být uváděna na směnkách. Směnečné sumy se samozřejmě týká také měna a její úročení, a proto se o tomto také zmiňuji. V závěru se zabývám také její úpravou v zákoně směnečném a šekovém.

Osmá kapitola zahrnuje problematiku splatnosti směnek. Znalosti o splatnosti jsou důležitým krokem ke správnému, resp. platnému sepsání směnečné listiny. Zákon kogentně stanovuje druhy splatnosti směnek a v jednotlivých kapitolách analyzuji tyto jednotlivé druhy, jejich úskalí a přednosti a také analyzuji několik soudních rozhodnutí, stejně jako v dalších kapitolách. V závěru této části pojednávám o prolongaci směnek, tj. o prodloužení doby splatnosti směnek, neboť směnky jsou i v tomto specifické.

Devátá kapitola zahrnuje cíl směnky, a to zaplacení směnečné sumy. Tato kapitola je poměrně rozsáhlá, kdy placení není samo o sobě jednoduchý proces. V první podkapitole pojednávám o placení směnky před splatností a o námitkách s tímto spojenými. V další podkapitole se zabývám předložením směnky. Je třeba si uvědomit, že se jedná o nesmírně

důležitý krok ze strany věřitele, aby se domohl zaplacení své směnečné sumy. Ne vždy každý věřitel jedná takto správně, a proto i v krátkosti pojednávám o následcích nepředložení směnky. Další podkapitola zahrnuje způsoby placení směnek. Samozřejmě by směnečná suma měla být zaplacena penězi, ale existují i jiné způsoby úhrady a závěrem této kapitoly se zabývám řádným zaplacením při splatnosti a námitkami s tímto spojenými a také částečným plněním ze směnky.

V desáté kapitole se zaměřuji na kvitanci směnek, tj. vyznačením na směnce, že směnečná suma byla řádně a včas zaplacena.

Poslední, jedenáctá kapitola, zahrnuje problematiku platebního místa. Tento údaj na směnkách je důležitý z toho hlediska, aby věřitel věděl, kde má svou směnečnou sumu vymáhat. Jedná se o podstatnou náležitost každé směnky a dosti podrobně se zabývám určitostí platebního místa na směnce, kdy se ukázalo, že nejen praxe, ale také soudy mají problém s tím, kde určit hranici, kdy se jedná o dosti určité platební místo, a tím pádem platnou směnku, a kdy již nikoliv.

Ve stručnosti bych chtěla ještě pojednat o použité literatuře. Mým základním pramenem byla monografie Směnka a šek v České republice od JUDr. Zdeňka Kovaříka a také jeho Komentář k zákonu směnečnému a šekovému. Vycházím především z těchto publikací a článků uveřejněných v právnických časopisech, a to nejen od Dr. Kovaříka, přestože je to zřejmě náš nejuznávanější odborník na směnečné právo. Použila jsem také publikaci Doc. Kotáska, který taktéž sepsal komentář k čl.I zákona směnečného a šekového. Ve své práci vycházím také z bohaté judikatury českých soudů. Lze nalézt značné množství rozhodnutí, které se pojí se směnečnou sumou. Mnoho jich pochází z 90.let minulého století, ale lze nalézt také rozhodnutí z období první republiky, ze kterých lze vyjít i v současnosti.

2. Co je to směnka a její druhy

Česká zákonná úprava směnek, podobně jako i zahraniční úpravy, neobsahuje definici směnky. Z poznatků právní teorie lze vyvodit základní pojmové znaky směnky. Směnka je cenný papír mající zvláštní zákonem stanovené formální a obsahové náležitosti, jehož podstatou je peněžitý závazek zaplatit oprávněné osobě určitou peněžitou částku.¹ Z této definice lze vyvodit některé základní pojmové znaky směnky:

1. Směnka je cenným papírem konstitutivním -vznik a trvání směnečného závazku je vázán z hmotněprávního hlediska na vznik a existenci této listiny, a dále cenným papírem dokonalým-směnečné právo je vázáno na existenci směnky, na její vznik, trvání, převod a zánik.
2. Směnka je listinou přísně formální tzn., že musí splňovat pod sankcí absolutní neplatnosti zákonem stanovené formální a obsahové náležitosti.
3. Dále směnka vtěluje závazek nesporný a bezpodmínečný zaplatit oprávněné osobě určitou peněžitou částku.
4. Směnka je ze zákona cenným papírem převoditelným (tzv. indosovatelným).
5. Dále je směnka cenným papírem abstraktním tzn., že pro vznik směnečného závazku se nevyžaduje, aby byl ve směnce vyjádřen důvod (kauza) vzniku závazku a tento nemusí ani směnečný věřitel prokazovat u soudu.²

Co se týče druhů směnek, zákon uvádí členění na směnku cizí a na směnku vlastní. Jiné druhy směnek neexistují. Oba tyto typy se vyvíjely současně a neexistuje mezi nimi žádný vztah hierarchický. V praxi je možné se setkat i s jiným označením, avšak bude se jednat o jeden z výše zmíněných druhů.

Základní rozdíl je, že ve směnce vlastní se vyskytují jen dvě osoby-výstavce a remitent, kdy se výstavce (dlužník) *zavazuje* zaplatit v určitý čas určitou částku remitentovi (věřitel). Jedná se tedy o dlužnické prohlášení. U směnky cizí se vyskytují osoby tři, a to výstavce, směnečník a remitent, kdy výstavce *přikazuje* směnečníkovi, aby místo něj zaplatil remitentovi.

V praxi se můžeme setkat i s jinými názvy pro směnky. Jedná se však výhradně o jeden z druhů, a to směnku vlastní nebo cizí. Jako příklady lze uvést dělení na směnku domicilovanou a nedomicilovanou, podle druhu obchodu na směnku depozitní, státní, kauční apod. Podle doby splatnosti na vistasměnky, lhůtní vistasměnky, datosměnky a fixní směnky.

¹ Vácha, P. Některé otázky práva směnečného. 1. vydání. Praha:Všehrd, 1993, str.9. ISBN 80-85305-23-2.

² Tamtéž, str. 9-10.

Tyto pojmy vyplývají jen z pouhého názvosloví, jak jsem již uvedla, jiné druhy směnek neexistují.³

³ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 60. ISBN 80-7179-549-6.

3. Právní úprava směnky

Hlavním právním pramenem smenek je zákon č.191/1950 Sb., směnečný a šekový (dále jen ZSŠ). Jedná se o právní úpravu speciální a téměř dokonalou, neboť od svého přijetí nedoznal téměř žádných změn, kdy splňuje i mezinárodní požadavky, neboť jeho znění odpovídá ustanovením Ženevských konvencí, které sice nejsou pramenem českého směnečného práva, jsou nicméně důležitým interpretačním vodítkem.

Zákon směnečný a šekový je rozčleněn do tří článků a každý článek je samostatně paragrafován, tudíž se některé paragrafy opakují dvakrát, či dokonce třikrát, a proto je třeba při citaci uvádět vždy číslo článku a paragrafu. Článek první se týká výlučně smenek, článek druhý výlučně šeků, článek třetí upravuje otázky společné, vztah k dalším právním předpisům apod. Jednotlivé články se dělí na části a ty na oddíly.

Ve své práci uvádím pouze paragrafy, kdy jsou tím myšleny ustanovení z článku I, se kterým pracuji téměř výhradně. Pokud bych použila ustanovení z jiné části, resp. článku, uvedu jej.

3.1 Výklad ZSŠ

Je třeba si uvědomit, že zákon směnečný a šekový je soukromoprávní normou a i přesto se vyznačuje v mnoha svých ustanoveních svou kogentností, což je úprava v rámci soukromého práva zcela neobvyklá. Takováto úprava vyplývá z toho, že dispozitivnost norem směnečného práva by měla za následek právní nejistotu ve směnečných právních vztazích. Nicméně lze nalézt ustanovení, od nichž je možné se odchýlit, tzn., že zákon umožňuje vztahy upravit i odchýlně od zákona. K této problematice lze přistupovat třemi způsoby, resp. je třeba si položit otázku pro případ, že účastníci si upraví svůj závazek odchýlně od zákona.

Za prvé, k nepřipustným úkonům na směnce se nepřihlíží a projevuje se zde snaha zachovat směnku jako celek v platnosti. Příkladem může být úrokování směnky vyjádřené v § 5 odst.1 ZSŠ, kdy úročit směnečnou sumu lze jen u směnky splatné na viděnou nebo určitý čas po viděné, v jiné směnce platí tato doložka za nenapsanou. Sám zákonodárce má v tomto případě zájem na tom, aby se kvůli neznalosti výstavce směnky ohledně problematiky úročení nestala směnka ex lege neplatnou.

Druhým případem je, když nejsou dodrženy zákonem předepsané náležitosti a nejedná se tím pádem o směnku, může se však jednat o obecný právní úkon podle občanského zákoníku a jeho § 41a, kdy dojde ke konversi na jiný právní závazek než směnku. Takto se např. ze směnky vlastní může stát dlužní úpis. Tato řešení však nejsou příliš častá.

Posledním a nejkrajnějším případem nedodržení podmínek stanovených v ZSŠ je neplatnost právního úkonu, popřípadě celé směnky. Příkladem může být § 33 týkající se splatnosti směnek. Zákon podává taxativní výčet stanovení způsobu splatnosti a přímo v odstavci druhém je stanoveno, že směnka s jinou dobou splatnosti je neplatná a konverse není v tomto případě možná.

3.2 Vztah zákona směnečného a šekového k jiným právním předpisům

Směnečný vztah je bezesporu vztah závazkověprávní a zákon směnečný a šekový je soukromoprávní normou a také normou speciální. Přestože ZSŠ řeší a upravuje většinu institutů směnek dostatečně, vyskytnou se otázky, jež musí být řešeny normou obecnou. Nabízí se tedy pro generální úpravu buď občanský, nebo obchodní zákoník, jenž je sám normou speciální k občanskému zákoníku. Většina směnek pochází z obchodní oblasti, jsou uzavírány pro zabezpečení podnikatelské činnosti, přesto by bylo zcela mylné usuzovat, že obecným předpisem je obchodní zákoník a vycházet z premisy, že pokud subjekty směnečného vztahu jsou podnikatelé, bude obecným předpisem obchodní zákoník.

V této chvíli vyvstává problematika abstraktnosti směnek. Je pravdou, že směnka se bude většinou vázat k nějaké kauzální pohledávce, k nějakému obchodu, avšak tato kauza se může měnit spolu se změnou majitelů směnky. Směnky jsou volně převoditelné cenné papíry, pokud se nejedná o směnku s tzv. rektadolozkou⁴, a proto se z původního majitele právnické osoby, jež směnku uzavřela v rámci své obchodní činnosti, může stát osoba fyzická.

Další problém vyvstává ve chvíli, kdy stranami směnečného vztahu jsou sice podnikatelé ve smyslu obchodního zákoníku, ale její obsah s jejich podnikáním nijak nesouvisí.

Proto, aby nedocházelo k těmto obtížím v souvislosti s postavením stran směnečného vztahu a také kvůli jistotě právního režimu práv a povinností, je generálním předpisem zákoník občanský. Jen ten dokáže obstát v případě, že nějaká směnečná otázka není řešena ZSŠ, neboť obsahuje základní a obecné instituty závazkového práva.

I tak však nelze použití obchodního zákoníku zcela vyloučit. Na řadu přijde v té chvíli, kdy občanský zákoník některé otázky neřeší vůbec a jsou uvedeny pouze v obchodním. Příkladem může být otázka právní způsobilosti obchodních společností, výčet osob oprávněných jednat

⁴ Rektadolozka znamená, že na směnce je výslovně napsáno, že převod směnky se zakazuje. Tento zákaz může být použit již při vystavení směnky, nebo jej může použít kterýkoliv další majitel směnky.

za podnikatele či společnost. Pokud je některá otázka řešena jak v občanském, tak obchodním zákoníku, je nutno použít občanský zákoník.⁵

Dalšími předpisy, které úzce souvisí se směnečnou úpravou, je zákon č.591/1992 Sb, o cenných papírech a zákon č.256/2004 Sb., o podnikání na kapitálovém trhu, z nichž důležitější je právě zákon o cenných papírech.

Zákon o cenných papírech vypočítává v § 1 odst. 1 druhy cenných papírů, kam řadí pod písm.g i směnky, a v § 91, které cenné papíry lze vydat v zaknihované podobě. Jelikož je směnka cenný papírem, vyvstává otázka, zda může mít podobu zaknihovanou, tedy být uložena v centrálním depozitu. Toto možné není, neboť směnky jsou vydávány jednotlivě a jen v listinné podobě.

Poměr tohoto zákona k zákonu směnečnému a šekovému je obecnost zákona o cenných papírech a jeho ustanovení se použije jen tehdy, když něco zákon směnečný a šekový neupravuje.

⁵ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 18-19. ISBN 80-7179-549-6.

4. Účastníci směnečných vztahů

Účastníci směnečných vztahů mohou, ale nemusí mít během trvání směnečného vztahu stejnou úlohu. Navíc může tentýž účastník vystupovat v několika úlohách zároveň. Pro přehlednost v následujících odstavcích uvádím nejzákladnější úlohy stran směnečných závazků, které jsou následující:

1) *výstavce* – jedná se o osobu, která je ve směnečných vztazích nejdůležitější, právě ona vyvolává celý závazek, vystavuje směnku. Lze se setkat i s označením emitent.

Její postavení se odlišuje s druhem směnky. U směnky cizí je výstavcem ten, kdo dává budoucímu dlužníkovi příkaz zaplatit a sám se nezavazuje. Výstavce u tohoto typu směnky odpovídá ze zákona za to, že směnka bude přijata směnečníkem (vysvětlení tohoto pojmu níže) a také jím zaplacená. Stává se tak z něho jen nepřímý dlužník, po němž může remitent vyžadovat zaplacení směnečné sumy, pokud nebyla zaplacená směnečníkem.⁶ ZŠS připouští, aby výstavce ke směnce připojil doložku vylučující odpovědnost za přijetí. Doložku vylučující odpovědnost za zaplacení účinně vyloučit nelze, zákon je považuje za nicotné, avšak nezpůsobují neplatnost směnky ani závazku výstavce.⁷

U směnky vlastní je výstavcem právě ta osoba, která se přímo zavazuje zaplatit směnečnou sumu, tzn. přímý dlužník.

2) *remitent* – pro tohoto účastníka neexistuje český ekvivalent, jedná se o toho, v jehož prospěch je směnka vydána. Tato osoba je v zákoně označována shodně jak pro směnku vlastní, tak cizí a může neomezitelně se směnkou disponovat, prodat ji, popř. převést práva ze směnky na jinou osobu.

3) *směnečník* – tento účastník se objevuje jen v případě směnky cizí. Ta bývá označována jako trata a odtud se odvozuje název pro směnečníka – trasát. Je to osoba, vůči níž směřuje příkaz výstavce k zaplacení směnečné sumy. Vůči směnečníkovi je však tento příkaz zcela nezávazný z hlediska směnečného práva, jeho povinnost ale bude vyplývat z jiné právní skutečnosti.

Směnečník nemá ze směnky žádné povinnosti, nemusí směnku přijmout ani proplatit a následně nelze na něm uplatňovat žádná práva ze směnky. Směnečník se stává směnečně zavázanou osobou svým písemným prohlášením na směnce, neboli přijetím, akceptem. Tímto úkonem se stává ze směnečníka příjemce.

⁶ Kovařík Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 45. ISBN 80-7179-347-7.

⁷ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 61. ISBN 80-7179-549-6.

4) *příjemce* – příjemcem, neboli akceptantem se stává směnečník po výše zmíněném právním úkonu a stává se tak přímým dlužníkem.

5) *majitel* – definici tohoto účastníka ZSŠ neobsahuje, přestože s tímto pojmem na mnoha místech operuje. Jedná se o vlastníka směnky, toho, kdo je oprávněn uplatňovat práva ze směnky, jinak řečeno se jedná o věřitele. Prvním majitelem směnky je remitent. Majitel se však může měnit, a to tolikrát, kolikrát je směnka převedena.

6) *indosant* – tato osoba se vyskytuje ve směnečných závazcích jen tehdy, pokud je směnka převáděna rubopisem neboli indosamentem. Indosantem nazýváme osobu, jež směnku převádí a osobu nabývající směnečných práv nazýváme *indosatářem*. Obě tyto osoby jsou takto stručně definovány v § 13 ZSŠ. Jakmile indosatář směnku nabude, stává se z něj majitel směnky. V případě, že tento původní indosatář, resp. nový majitel, dále směnku převede, stává se z něj indosant. Toto je příklad, kdy se role jednotlivých směnečných účastníků mění za dobu existence jediné směnky.

Indosant odpovídá za přijetí a zaplacení směnky v případě, že u směnky cizí nedojde k zaplacení směnky směnečníkem, u směnky vlastní výstavcem, tudíž se stává nepřímým dlužníkem. Jedná se pouze o odpovědnost postižní, pokud povinní dostojí své povinnosti zaplatit, zůstane závazek indosanta nerealizován. Tuto odpovědnost zákon umožňuje vyloučit tzv. doložkou úzkosti, kdy lze vyloučit jen odpovědnost za přijetí, ne odpovědnost za zaplacení. Poté se indosant nestává nepřímým dlužníkem a jeho podpis na indosamentu má jen účinky převodní, nikoliv záruční.⁸

Je také nutno poznamenat, že na směnce se může vyskytovat celá řada indosantů a může nastat situace, kdy každý z těchto indosantů uplatní záruční odpovědnost vůči svému indosantovi. Tato řada může dospět až k osobě, vůči níž se uplatní práva přímá.⁹ Právně tato možnost přichází v úvahu, praktická stránka věci je však již na pováženou.

7) *rukojmi* – jedná se o osobu, která přebírá za konkrétního směnečného účastníka ručitelský závazek. Jedná se o zvláštního ručitele, kdy toto ručení je od obecného přísnější, formálnější. Na směnkách bývá toto ručení vyjádřeno podpisem s doložkou „jako rukojmí“, „per aval“¹⁰, zákon ale některé podpisy považuje za rukojemské i bez těchto doložek. V tomto se projevuje přísnost směnečného ručení, kdy musí být zcela zřejmé, že rukojmí se chtěl zavázat ručením za určitého účastníka.

Další zvláštností je, že rukojemství směřuje vůči každému budoucímu majiteli směnky.

⁸ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 66. ISBN 80-7179-347-7.

⁹ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 64. ISBN 80-7179-549-6.

¹⁰ Od této doložky per aval se odvozuje také název pro rukojemství a rukojmého, a to aval nebo také avalista.

Ručit lze nejen za výstavce u směnky vlastní nebo za příjemce směnky cizí, kdy v těchto případech se stává rukojmí dlužníkem přímým, ale i za jiné zavázané osoby ze směnky, např. indosanta, kdy se z avalisty stane dlužník nepřímý.

Také rukojmí, stejně jako indosant, může vystupovat v různých směnečných úlohách. Avalistou se může stát kdokoliv, tudíž nejen osoba třetí, ale také osoba, jež je ze směnky již jinak zavázána.

Je také nutno poznamenat, že rukojemství není jediným zajišťovacím prostředkem. Zaplacení směnečné sumy lze zajistit také smluvní pokutou a vyskytuje se i běžné ručení podle občanského, popř. obchodního zákoníku, nebo zástavní právo.¹¹

8) *intervenient* – tento účastník se vyskytuje ve směnečných vztazích tehdy, kdy se směnka stává tzv. nuznou. Takovouto směnkou je směnka, kterou odmítl směnečník přijmout, nebo přímý dlužník či směnečník proplatit. Intervenient, i když to není jeho povinností, směnku přijme nebo zaplatí.

Rozlišují se jednak čestný příjemce (akceptant) a čestný plátce. Dále se rozlišuje intervenient volaný a nevolaný. Volaným intervenientem je ten, kdo je na směnce zapsán jako tzv. podpůrná adresa, na kterou se má majitel obrátit, není-li směnka přijata, nebo proplacena tím, kdo je k tomu v první řadě určen. Všechny ostatní osoby, které nejsou uvedeny jako podpůrná adresa, jsou intervenienty nevolanými.

Intervenientem může být kdokoliv, také osoba, jež je již ze směnky zavázaná kromě příjemce a výstavce. Oba by platili tzv. pro svou vlastní čest.¹²

Osoba, v jejíž prospěch intervenient směnku proplatil, se nazývá *poctěný*, resp. honorát.

9) *domicilát (umístětec)* – nikdy není osobou směnečně zavázanou. Tento subjekt se vyskytuje jen u tzv. směnek umístěných, tedy domicilovaných. Zabezpečuje za osobu zavázanou vyplacení směnky. Domicilát tak jedná vždy jménem a na účet jiného, tedy na účet osoby, které přísluší směnku proplatit. Je v podstatě v postavení mandátáře vůči příjemci, popř. směnečníkovi u směnky cizí nebo výstavci u směnky vlastní, kteří jsou v postavení mandantů. Závazek domiciláta je jen obecně právní, nikdy směnečný.¹³

¹¹ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 106. ISBN 80-7179-347-7.

¹² Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 65. ISBN 80-7179-549-6.

¹³ Tamtéž, str. 66.

4.1 Pluralita účastníků

Jak již bylo zmíněno dříve, někteří účastníci mohou vystupovat v rámci existence jedné směnky v několika úlohách. Tento názor nebyl zastáván vždy, resp. teorie se k této otázce nestavěla jednotně, a ani zákon se k této problematice nevyjadřuje. Současná soudní praxe se staví k pluralitě účastníků kladně.

Z povahy věci také vyplývá, že mnohost účastníků není ve všech případech možná, např. intervenientem nemůže být výstavce směnky, jak bylo zmíněno výše.

Obecně může být pluralita účastníků alternativní, kdy je zavázán každý sám za sebe, nebo kumulativní, kdy jsou zavázáni účastníci společně. U směnečných závazků přichází v úvahu především pluralita kumulativní, kterou však nelze zaměňovat se solidárností závazku podle občanského zákoníku.

4.2 Směnečná způsobilost

Tak jako v jiných závazkových vztazích, tak i ve vztahu směnečném, který nepochybně závazkovým je, musíme zkoumat, zda strany tohoto závazku, v podstatě věřitel a dlužník, mají způsobilost brát na sebe práva a povinnosti ze směnky vyplývající. Směnečná způsobilost se dělí podobně jako u jiných závazků na způsobilost aktivní a pasivní.

4.2.1 Aktivní způsobilost

Jedná se o způsobilost být nositelem práv a povinností a splývá s obecnou právní způsobilostí a ZSŠ řeší jen její nedostatek. Způsobilost mít práva je jedním ze základních občanských práv a nikdo jí nemůže být zbaven, nebo omezen. Tato způsobilost vzniká narozením¹⁴ a je přiznána také plodu v mateřském lůně.¹⁵ Z tohoto vyplývá, že způsobilost k právům a povinnostem není nijak vázána na zletilost a i novorozenec může dědit po svém předku ze směnečného vztahu (ať už pasiva, či aktiva).

U právnických osob je tato způsobilost vázána na jejich vznik, tzn. jejich zápisem do zákonem stanovené evidence, nebo na základě vydání úředního povolení.

¹⁴ Vyhláška č. 11/1988 Sb. stanovuje ve svém § 2, že dítě se narodí živé, pokud přežije 24hod a váží při porodu alespoň 500g.

¹⁵ Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné 1. 4.vydání. Praha: ASPI, 2005, str. 187-188. ISBN 80-7357-127-7.

4.2.2 Pasivní způsobilost

Pasivní způsobilost, nebo také způsobilost k právním úkonům znamená, že strana směnečného vztahu je schopna svým jednáním brát na sebe práva a povinnosti, neboli se směnečně zavazovat. Tato způsobilost je nabývána fyzickými osobami postupně, dle jejich psychické vyspělosti, a to dovršením osmnáctého, resp. šestnáctého roku věku¹⁶.

Způsobilost k právům a povinnostem může být u fyzických osob omezena, či jí mohou být úplně zbaveny.

Právnícké osoby nabývají pasivní způsobilost v jeden okamžik se způsobilostí aktivní.

¹⁶ § 8 odst. 2 občanského zákoníku říká, že před dovršením osmnáctého roku lze nabýt zletilost jen uzavřením manželství. Takto jednou nabytou způsobilost k právním úkonům nelze ztratit ani zánikem toho manželství, popř. prohlášením manželství za neplatné.

5. Vznik směnečných závazků

Obecně každý právní vztah vyžaduje, aby jeho strany byly způsobilé stát se subjekty tohoto vztahu. U směnečného práva je vyžadována aktivní směnečná způsobilost směnečného věřitele a pasivní způsobilost u směnečného dlužníka. Dalšími podmínkami pro vznik směnečného závazku jsou existence směnky, podpis zavázané osoby na směnce a řádné nabytí směnky oprávněnou osobou.

5.1 Forma směnky

Směnka musí mít vždy podobu listinnou a jejími formálními náležitostmi jsou písemná forma, přičemž nezáleží na tom, zda je směnka v tuzemském či cizím jazyce, psána rukou, či předtištěna, a dále určitý jazyk.

Směnečné právo je ovládáno tzv. materiální a formální směnečnou přísností. Materiální přísnost znamená, že nebude-li směnka obsahovat všechny údaje požadované zákonem, je neplatná. Formální přísnost vyplývá s předpisů procesního práva, kdy majitel směnky se domůže svého práva ze směnky vyplývajícího u soudu rychleji, než jiní věřitelé.¹⁷

5.2 Náležitosti směnky

Sám ZSŠ vymezuje náležitosti směnek, a to jak u směnky cizí v § 1, tak vlastní v § 75 ZSŠ.

Lze rozlišovat jednak náležitosti podstatné, které každá směnka mít musí a stala se pak platnou, a ostatní náležitosti, které nejsou nutné pro platnost směnky, ale zákon je ve svých ustanoveních předvídá, anebo dokonce se může jednat o různé, směnečným právem nepředvídané, zápisy, které zakládají jiné právní vztahy než právě směnečné. Tyto zápisy mohou být právem vyloučené, ale jen zřídka mohou způsobit neplatnost celé směnky.

5.2.1 Náležitosti směnky cizí

Směnka cizí musí bezpodmínečně obsahovat následující náležitosti uvedené v § 1 ZSŠ:

- 1) označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána¹⁸
- 2) bezpodmínečný příkaz zaplatit určitou peněžitou sumu

¹⁷ Laštůvková, R. Diplomová práce: právní úprava směnek a jejich význam a využití v praxi. Olomouc 1997, str.

¹⁸ Nestačí, pokud by se slovo směnka objevilo pouze v nadpise textu. Slovo směnka nemůže být ani nahrazeno pojmem trata, jak se směnka cizí běžně nazývá.

- 3) jméno toho, kdo má platit (směnečník)
- 4) údaj splatnosti
- 5) údaj místa, kde má být placeno
- 6) jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno
- 7) datum a místo vystavení směnky
- 8) podpis výstavce.

V § 2 ZSŠ jsou uvedeny důsledky, pokud chybí nějaká náležitost. Odstavec první říká, že listina, ve které chybí některá z výše uvedených náležitostí, není platná jako cizí směnka, s výhradou případů, jež jsou uvedeny v dalších třech odstavcích.¹⁹

5.2.2 Náležitosti směnky vlastní

Náležitosti směnky vlastní jsou téměř totožné s náležitostmi směnky cizí a zákon je vypočítává v § 75 následovně:

- 1) označení, že jde o směnku, pojaté do vlastního textu listiny a vyjádřené v jazyku, ve kterém je tato listina sepsána;
- 2) bezpodmínečný slib zaplatit určitou peněžitou sumu;
- 3) údaj splatnosti;
- 4) údaj místa, kde má být placeno;
- 5) jméno toho, komu nebo na jehož řad má být placeno;
- 6) datum a místo vystavení směnky;
- 7) podpis výstavce.

Důsledky chybějících náležitostí vypočítává § 76 stejně jako u směnky cizí v § 2.

¹⁹ (2) O směnce, v níž není údaj splatnosti, platí, že jest splatná na viděnou.

(3) Není-li zvláštního údaje, platí, že místo uvedené u jména směnečnickova je místem platebním a zároveň místem směnečnickova bydliště.

(4) Není-li ve směnce udáno místo vystavení, platí, že byla vystavena v místě uvedeném u jména výstavce.

6. Směnečné řízení

Směnečné řízení se vyznačuje několika specifiky oproti běžnému řízení spornému a rozkaznímu. Vyznačuje se rychlostí a je nepoměrně snazší se domoci svých práv oproti běžným druhům řízení. Důvodem je především tzv. zásada koncentrace, která sleduje záměr, aby řízení proběhlo a věc byla prokázána bez nařízení jednání. Pokud totiž žalobce splní stanovené podmínky zmíněné níže, vydá soud směnečný platební rozkaz bez nařízení jednání, tzv. od stolu.

Toto řízení je výhradně návrhové, kdy *jen* na návrh žalobce je soud oprávněn vydat směnečný platební rozkaz, ve kterém uloží žalovanému povinnost splnit pohledávku ze směnky a náklady řízení, a dále má žalobce povinnost předložit směnku v prvopise, o jejíž pravosti není důvod pochybovat. To znamená, že je potřeba doložit originál směnky.²⁰

Věcná příslušnost soudu se řídí § 9 odst. 3 písm. p občanského soudního řádu (dále OSŘ), kdy k projednání věci je příslušný prvoinstančně krajský soud, a místní příslušnost je dána na výběr podle platebního místa (§ 87 OSŘ).²¹ Důvodem pro tuto úpravu věcné a místní příslušnosti je, že směnečný vztah je absolutním obchodem bez ohledu na povahu subjektů.

Aby se žalovaný ubránil vydanému směnečnému platebnímu rozkazu, je zákonem vyžadováno, aby žalovaný podal proti směnečnému platebnímu rozkazu námitky do tří dnů od doručení²², musí uvést vše, co proti platebnímu rozkazu namítá, a dostatečně tyto své námitky odůvodnit. V tomto případě se jedná právě o projev zásady koncentrace, kdy k pozdějším námitkám nebude brán zřetel.

Na rozdíl od platebního rozkazu se těmito námitkami směnečný platební rozkaz ex lege neruší. Nařídí se jednání ve věci, kde se včas uplatněné námitky projednají. Aby žalovaný prokázal, že by vydaný směnečný platební rozkaz měl být zrušen, musí se tzv. ubránit. Nejčastější způsoby obrany spočívají v prokázání, že směnka již byla zaplacená, nebo že žalovaná směnka byla již nahrazena směnkou jinou s delší dobou splatnosti apod.

Výsledek tohoto ústního jednání může být dvojitý. Buď bude ponechán směnečný platební rozkaz v platnosti, nebo zrušen a dále bude rozhodnuto v jakém rozsahu. Proti rozsudku je přípustné odvolání. Věcně příslušné k projednání odvolání jsou vrchní soudy.

²⁰ Zde bych si dovolila drobnou poznámku, kdy lze jen doporučit před samotným odevzdáním směnky soudu si nechat kopii směnky notářsky ověřit a originál uložit do odstranitelné fólie. Již se totiž u soudu stalo, že žalovaný směnku snědl přímo před soudem a řízení bylo následně zastaveno pro nedostatek důkazů.

²¹ Winterová, A. a kol. Civilní právo procesní. 4. aktualizované vydání. Praha: Linde Praha, a.s., 2006, str.391. ISBN 80-7201-595-8.

²² Musí být doručen do vlastních rukou.

Na závěr bych chtěla podotknout, že v následujícím textu budu vycházet z judikatury soudů. Současná terminologie pro strany směnečného řízení je žalobce a žalovaný. V rozhodnutích z 90. let 20. století je však užívána ještě terminologie dnes již neužívaná, a to navrhovatel a odpůrce. Tuto terminologii ve své práci zachovávám, přestože je dnes již nepoužívaná.

7. Směnečná suma

Nyní bych již přešla ke svému hlavnímu tématu a tím je směnečná suma.

Směnečná suma, nebo také směnečný peníz, je jednou z podstatných náležitostí každého z obou druhů směnek. Právě směnečná suma dělá směnku směnkou, neboť právě ona osvědčuje, že směnka je dlužnický cenný papír.

Směnku lze vystavit pouze na určitou peněžitou částku. Nelze ji vystavit např. na zboží, ani na jiné listiny, které by samy o sobě byly platebním závazkem, např. jiné cenné papíry, ani není přípustné používat jako směnečný peníz různé kupóny, poukázky či jiné náhražky, přestože by byly ceninami.

V praxi je běžné, že dva subjekty mají mezi sebou více pohledávek. I těchto více pohledávek lze vyjádřit směnkou, resp. směnečnou sumou. Není však možné, aby byla každá pohledávka, resp. dlužná peněžítá částka, vyjádřena ve směnce jednotlivě, např. na 10.000,-Kč a 20.000,-Kč.²³ V jedné směnce lze vyjádřit více nároků, ale pouze jejich sumarizací v jeden směnečný peníz. V tomto případě by musel znít na 30.000,-Kč.

Směnečná suma se uvádí na směnkách zpravidla číselně i písemně slovy. Praxe je taková, že ciferná položka se uvádí v pravém horním rohu směnky, u formulářových směnek jí bývá vymezen zvláštní rámeček. Důvod, proč bývají uvedeny obě formy, je pouze zajišťovací. Číselný údaj je ihned viditelný a napsání sumy slovy je ryze jen praktická záležitost. Z toho vyplývá, že není nutné, aby směnečná suma byla vyjádřena obojím způsobem, a nemá vliv na její platnost, pokud by byla vyjádřena jen číselně, nebo jen slovy.

Směnečná suma je obligatorní náležitostí, avšak jen samotné číslo by nebylo schopno vyjádřit dostatečně peněžitý závazek, je potřeba, aby konkrétní peníz byl vyjádřen také v konkrétní měně. Nakolik je směnečná suma upravena v zákoně zcela kogentně a jasně, co do měny je úprava benevolentnější. Směnka podepsaná na území České republiky dvěma devizovými tuzemci²⁴ může znít na jakoukoliv měnu. Musí se jednat o měnu reálně existující, tzn. platnou a přijímanou alespoň v jednom státě světa jako zákonné platidlo. Nelze vyjádřit sumu v měně již neexistující, resp. historické.

Na trhu se užívají také tzv. kvaziměny, které plní zúčtovací funkci. V minulosti tomu bylo např. ECU Evropského společenství, kdy nelze vyloučit, že směnka vystavená na tuto kvaziměnu neexistuje, přestože již tato kvaziměna byla vyměněna za euro. Nebo měna Mezinárodního měnového fondu, zvláštní práva čerpání – SDR. Tyto měny nejsou měnami

²³ Tuto problematiku řeší § 6 odst. 2 ZSŠ, o kterém pojednám později.

²⁴ Devizovými tuzemci jsou označovány osoby, ať již fyzické, či právnické, které mají v České republice trvalý pobyt či sídlo. Tento devizový status není vázán na státní příslušnost.

v pravém slova smyslu, neplní funkce jako národní měny a co je nejdůležitější, nejsou vydány v hotovostní formě jako tištěné a ražené peníze. Jak se budu zmiňovat později, hlavním způsobem zaplacení směnky je způsob hotovostní, ale nelze vyloučit ani bezhotovostní, a proto ani nelze vyloučit směnečnou sumu znějící na tuto kvaziměnu. A dále sám ZSŠ ve svém § 41 předvídá tuto situaci, kdy pokud není možno z právních důvodů vyplatit směnečný peníz v měně, na kterou zní, platí se směnka v měně podle platebního místa a podle hodnoty ke dni splatnosti. Směnka může ale stanovit, v jakém kurzu se případně tento převod provede. Výslovné ustanovení směnky má pak přednost před vydávaným kurzovním lístkem.²⁵ Z tohoto lze dovodit, že lze vystavit směnku znějící na zúčtovací měnu, ale lze se setkat s názory opačnými, a to nejen u nás, ale i v zahraničí.²⁶

Další problematika, které se pojí k směnečné sumě, je problematika vztahu jistiny a úroků. Stává se, že emitent vyznačí jistinu a úroky na směnce zvlášť, např. 10 000,- Kč a 1000,-Kč. Takovéto vyjádření by však vedlo k tomu, že by směnka zněla jen na 1000,-Kč. A proto stejně jako u plurality pohledávek, je nutno i případné úroky vyjádřit dohromady, tedy 11 000,-Kč.

Úrokové doložky na směnce, tzn., že přímo na listině je uvedeno, že směnečná suma bude úročena konkrétní úrokovou sazbou, lze použít, ale jen v omezené míře. Zákon jejich použití umožňuje jen u směnky splatné na viděnou (vistasměnka) a směnkách splatných určitý čas po viděné (lhůtní vistasměnka). U jiných druhů splatnosti směnek zákon nedovoluje použití úrokové doložky. Pokud by se účastníci přesto rozhodli úročit směnečnou sumu tehdy, kdy to zákon nedovoluje, a uvedli by ji na směnce, byla by tato doložka neplatná, nezpůsobilo by to však i neplatnost samotné směnky.

Důvod pro tuto úpravu je ten, že u směnek, u nichž je znám den splatnosti, by se zcela zbytečně drobila směnečná suma na jistinu a úroky, a tak zákon svou dikcí nutí emitenta, aby předem vypočetl případný úrok a zahrnul jej přímo do směnečné sumy.

Úroková doložka musí mít podobu sazby úroku, tedy vyjádřena procentuálně, např. „...zaplaťte deset tisíc korun českých s úrokem 10% ...“²⁷. V případě, že by byla uvedena částka, kterou by emitent zamýšlel určit právě úroky, muselo by být použito pravidlo o více sumách na jedné směnce a platila by částka nejnižší. Zákon v § 5 odst. 3 uvádí, že úrok běží

²⁵ Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 79. ISBN 80-7179-549-6.

²⁶ K problematice ECU bylo vydáno nařízení Rady ES č.1103/97, které stanovilo, že závazky znějící na ECU se považují od 1.1.1999 za vyjádřené v euru.

²⁷ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 36. ISBN 80-7179-347-7.

od data vystavení směnky, pokud není určen den jiný. Tento den si určuje sám remitent a může jím být kterýkoliv datum po vystavení, nikoliv však před tímto datem.

Úrok bývá uváděn zpravidla se směnečnou sumou tak, jak jsem uvedla výše. Není to ale podmínkou. § 5 odst. 2 ZSŠ jen stanoví, že je třeba úrokovou míru udat ve směnce, proto se může vyskytovat na kterémkoliv místě směnečné listiny, ale tak, aby nebylo pochyb o tom, že je kryta výstavcovým podpisem.

Míra úroků musí být uvedena ve směnce přesně, nepostačovalo by, kdyby bylo jen uvedeno, že „...směnka je úročena...“. Bylo by možno akceptovat odkaz uvedený ve směnce na doklad, ze kterého by bylo možné dovodit výši úroků. Takováto listina by musela existovat před vystavením směnky.

7.1 Úprava směnečné sumy v zákoně směnečném a šekovém

Zákon směnečný a šekový upravuje směnečnou sumu v § 6 následovně:

- 1) Je-li směnečná suma udána jak slovy, tak čísly a neshodují-li se tyto údaje, platí suma vyjádřená slovy.
- 2) Je-li směnečná suma udána několikrát slovy nebo několikrát čísly, a neshodují-li se tyto údaje, platí suma nejmenší.

Zákon zde řeší jen případy pochybení při vyplňování směnečné sumy.

Odstavec první zahrnuje otázku, kdy se ve směnce vyskytne číselný i slovní údaj a tyto si vzájemně rozporují. Vůli zákonodárce bylo, aby v platnosti zůstala suma vyjádřená slovy, a důvodů je hned několik. Jednak údaj napsaný čísly snáze podléhá písařským chybám. Není problém se splést o jednu nulu a z 10.000,-Kč je najednou 100.000,-Kč, což by pro výstavce byl velmi nemilý problém, a proto slovní údaj bude více vyjadřovat skutečnou vůli výstavce.

Dalším důvodem je falzifikace. V praxi často dochází k padělání celých směnek a jen pouhý číselný údaj a již výše zmíněné doplnění nuly v ručně psané směnce není problém ani pro amatérského padělatele. Proto je zřejmé, že pro vyplnění směnky a její sumy je nutné vynaložit notnou dávku obezřetnosti.

Odstavec druhý vyjadřuje problém, který jsem zmínila již výše. Nemůže a ani se nesmí stát, aby na směnce bylo napsáno více směnečných sum. Následek této chyby sice nevede k neplatnosti směnky, ale jde k tíži remitenta, neboť je -li směnečná suma vyjádřena slovy nebo čísly několikrát v rámci jedné směnky, je platný údaj nejnižší. Toto pravidlo neplatí, pokud by suma byla vyjádřena číselně a slovně, ale jen mezi více číselnými a slovními údaji. Vyšší částka je pak z hlediska práva neplatná.

Teoreticky by přicházel v úvahu i případ, kdy by jedna směnka obsahovala více údajů ciferných i slovních. Zde by bylo potřeba nejdříve použít pravidlo druhého odstavce, a to porovnání nejnižších údajů v rámci jedné podoby. Tímto postupem bychom získali jeden slovní a jeden ciferný údaj a použili bychom pravidlo o platnosti slovního vyjádření směnečné sumy uvedené v odstavci 1.

8. Splatnost směnečné sumy

Splatností směnky nastává okamžik, kdy má být zaplacená směnečná suma. Tímto dnem, jenž je pro každý peněžní závazek zcela zásadní, u směnek nevyjímaje, se stává závazek tzv. dospělým a majiteli směnky vzniká právo požadovat své plnění. Do této chvíle nemůže věřitel vymáhat po dlužníkovi zaplacení směnečné sumy a naopak, dlužník nemůže majiteli směnky tuto sumu vnucovat.

Splatnost jako taková je v podstatě lhůtou a může uplynout i v jiný než pracovní den, a to v den pracovního klidu, popř. státního svátku. I na toto pamatuje ZSŠ, kdy v případě, že směnka dospěje v jiný než pracovní den, lze požadovat placení až následující pracovní den.²⁸ Proto se může stát, že den splatnosti a den platební se mohou lišit, i když ve většině případů budou spadat v jeden.

Zákon ve svém § 33 vypočítává doby splatnosti, na kdy směnka může být vystavena. Tento výčet je taxativní a zcela kogentní, neboť s jinou dobou splatnosti spojuje následky neplatnosti směnky a tato vada není nikterak zhojitelná.

Ve směnce může být splatnost stanovena následujícími způsoby:

na viděnou (tzv. vistasměnka),

na určitý čas po viděné (tzv. lhůtní vistasměnka),

na určitý čas po datu vystavení (datosměnka),

na určitý den (fixní směnka).

Pokud tedy směnka obsahuje doložku splatnosti, musí tato odpovídat jedné z těchto čtyř možností. Neobsahuje-li takovouto doložku, platí, že je splatná na viděnou.²⁹

Zákon výslovně zakazuje emitovat směnky, v nichž je čas splatnosti určen v několika lhůtách, tj. směnky splátkové. Nelze směnečnou sumu rozdělit do více splátek splatných v různých dnech. Pokud účastníci zamýšlejí použít směnku k placení splátek, lze toto ujednat buď ve smlouvě, nebo vystavit směnku na každou jednotlivou splátku zvlášť.

Dále jsou nepřipustné směnky s nemožnou dobou splatnosti, např. 31. listopadu 2011. Sporným případem by také bylo, kdyby směnka byla splatná v den vystavení.³⁰ Teorie i praxe se k tomuto staví spíše negativně.

²⁸ § 72 odst. 1 ZSŠ.

²⁹ ZSŠ toto upravuje pro každý druh směnky odděleně, a to v ustanoveních § 2 odst. 2 a § 76 odst. 2. Navíc zákon stanovuje podpůrně lhůtu pro předložení směnky splatné na viděnou, a to na dobu jednoho roku po době vystavení směnky. Vystavce ji však může jak zkrátit, tak prodloužit.

³⁰ Kotásek, J. Směnečné právo. Komentář k čl.I zákona směnečného a šekového. Praha: Prospektrum,, str.143. ISBN 80-7175-136-7.

8.1 Splatnost na viděnou

Splatnost na viděnou bývá uváděna ve směnkách různými způsoby, např. „zaplatte na viděnou“, „zaplatte při předložení“, judikatura umožňuje i použití výrazu „VISTA směnka“. Vrchní soud v Praze se v jednom svém rozhodnutí stanovil, že údaj „VISTA směnka“ jako součást směnečného prohlášení znamená, že jde o směnku splatnou na viděnou. Obsahuje-li však směnečné prohlášení nad to ještě označení určitého dne splatnosti, jde o dva navzájem se vylučující údaje o splatnosti směnky a taková směnka je proto neplatná pro neurčitě stanovenou splatnost.³¹ V tomto konkrétním případě se jednalo o směnku, kde nad předtištěným textem „údaj o splatnosti“ byl použit termín 31. května 1995, a v části, ve které byl podpis výstavce, směnečná suma slovy a doložka bez protestu, také výraz VISTA směnka. Soud konstatoval, že tento výraz je běžně v praxi používán a nebývá zpochybňován. Je umístěn v textu listiny společně s údajem směnečné sumy a s doložkou bez protestu. Z důvodu neurčitěho určení doby splatnosti, resp. jejího dvojího určení, se jedná o směnku neplatnou.

Navrhovatel podal proti zamítavému rozsudku odvolání, ve kterém namítal následující. Pokud by se mělo jednat o směnku splatnou na viděnou, nepostačoval by sám výraz „vistasměnka“. Výjimkou by bylo, kdyby bylo zahrnuto v textu prohlášení „za tuto vistasměnku zaplatte“, což v tomto případě nebylo. Dále uváděl, že se nejedná o stanovení splatnosti alternativně, neboť výraz vistasměnka není zakomponován do bezpodmínečného slibu zaplatit určitou peněžitou částku, tudíž se nemůže jednat o údaj splatnosti směnky. Výraz vistasměnka sám o sobě žádný význam nemá, úmyslem navrhovatele bylo vystavit směnku se splatností určenou na 31.5.1995, kdy do směnečné sumy bylo dopočítáno i příslušenství k tomuto datu. Navrhovatel jen při vystavení směnky nesprávně kopíroval termín vistasměnka z jiných směnek. Nadrámcově použitý termín vistasměnka tady podle něj neměl právní následky.

Odvolací soud došel ke stejnému závěru jako soud prvního stupně. Směnečná listina byla nevhodně rozdělena několika vodorovnými linkami a oba údaje o splatnosti jsou zahrnuty do směnečného prohlášení, i když na různých místech, oba jsou kryty podpisem výstavce, kdy je to zejména údaj vistasměnka, který je umístěn přímo vedle něj. Odvolací soud se také vyjádřil, že údaj „VISTA“ nepochybně ukazuje na směnku, která má být splatná na viděnou a navrhovateli muselo být jasné, co tato doložka znamená, tedy směnka obsahovala dva údaje o splatnosti.

³¹ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23.2.1998 sp.zn. 5 Cmo 584/96.

Další argument odvolatele, že úmyslem bylo vystavení směnky splatné v určitý den a údaj vistasměnka byl užit jen omylem, je nutné vyjít z toho, co je uvedeno na listině, jak to ukládá ZSŠ v § 75 a 76. Obsah směnky obsahuje dva navzájem se vylučující způsoby splatnosti, proto je směnka co do splatnosti neurčitá a z toho důvodu také neplatná.

Takovýto způsob stanovení splatnosti znamená, že nelze při vystavení určit, kdy bude směnka skutečně splatná, neboť je plně v dikci majitele směnky, kdy směnku k placení předloží, a splatnost nastává v podstatě okamžitě. Právě proto je tento druh splatnosti nepříznivý pro dlužníka, kdy ten až do chvíle předložení směnky netuší, kdy bude muset směnečnou sumu zaplatit, a v okamžiku předložení by ji měl zaplatit ihned.

Předložení směnky však nemusí spočívat jen v jejím skutečném předložení před dlužníka. Nejvyšší soud ve svých rozhodnutích připustil, že předložení směnky může proběhnout i tak, že je dlužníkovi doručen směnečný platební rozkaz se stejnopisem směnečné žaloby a toto doručení má právě účinky předložení.³²

Jak již bylo napsáno, směnka musí být předložena, aby se stala splatnou. Doba pro předložení je upravena podpůrně zákonem, tudíž ani oprávnění věřitele pro předložení není neomezené. Lhůta započne běžet od data vystavení směnky, i kdyby byla směnka prokazatelně vystavena v den jiný. Zákon stanovuje podpůrně lhůtu pro předložení na dobu jednoho roku. Tato lhůta se uplatní tehdy, pokud nevyplývá ze směnky lhůta jiná. Takovouto jinou lhůtu má právo stanovit výstavce, a to buď kratší než jeden rok, nebo delší. Indosanti mohou tyto lhůty jen zkracovat, kdy není důležité, jestli je lhůta stanovena ze zákona na jeden rok, nebo lhůta určená výstavcem. Lhůta může být zkrácena každým indostantem, tedy opakovaně. V krajním případě by se mohla předkládací lhůta omezit na jeden den a stala by se tak z ní quasi fixní směnka. Takováto směnka by však byla neplatná pro svou vnitřní rozpornost. I zde se uplatní pravidlo, že případně-li konec lhůty zákonné, nebo směnkou stanovené na jiný než všední den, prodlužuje se tato lhůta na nejbližší den pracovní.

Výstavce může ve směnce stanovit, že vistasměnka nesmí být předložena před určitým dnem. Stanovit to lze na směnce, kde je stanovena lhůta zákonná tak i u směnky, kde byla výslovně stanovena lhůta jiná, ať kratší nebo delší, nebo zkracovaná indosanty. Jakákoliv z těchto lhůt běží od data, kdy bylo možné směnku předložit, čili od data stanového výstavcem a ne tak, jak je to u vistasměnek běžné, od data jejich vystavení.

K přijetí vistasměnky směnečníkem viz níže u splatnosti určitý čas po viděné.

³² Tento závěr vyslovil Nejvyšší soud ve svých rozsudcích, kdy se jedná se konkrétně o rozsudek ze dne 19.12.2001 sp.zn. 29 Cdo 1937/2000 a rozsudek ze dne 25.3.2003 sp.zn. 29 Odo 483/2002.

8.2 Splatnost určitý čas po vidění

Tento druh splatnosti dává název směnkám s takovouto doložkou, a tak se lze setkat s termínem lhůtní vistasměnky. Lhůta pro placení může být stanovena různě. Může znít ve dnech, týdnech, dekadách, měsících i letech, např. „za deset dní po vidění zaplat'te“. Nejkratší možná lhůta by zněla „zaplat'te následující den po vidění“.

Lhůtní vistasměnka musí být předložena k přijetí do jednoho roku od data vystavení. Zde se tímto dostávám k problematice přijetí směnky. Přijetí směnky je spojováno pouze se směnkou cizí. Ta může být předložena směnečníkovi k přijetí ještě dříve, než se dostane do oběhu, ten se tak stane příjemcem směnky cizí a již od počátku se stane přímým dlužníkem. Jedná se však o činnost, která je směnečným právem neupravená, a proto pokud by směnečník odmítl přijmout směnku, nevyvolá to účinky s tím spojené, zejména postih ze směnky před splatností.

ZSŠ v § 21 předvídá předložení směnky, která již je v oběhu, ale zatím není opatřena přijetím a podpisem ze strany směnečníka, čímž je osvědčeno, že přijímá směnečný příkaz.

K předložení směnky zákon opravňuje majitele směnky a každou osobu, která má směnku v rukou. Tato formulace zahrnuje nejen osoby, které ji drží po právu, ale také osoby, které drží směnku bezdůvodně, či dokonce ty osoby, které se směnky zmocnily proti vůli majitele. Každá z těchto osob může předložit směnku k přijetí a následná akceptace je zcela akceptací řádnou, i kdyby směnku předložil např. zloděj. Z tohoto vyplývá, že osoby odlišné od majitele směnky nepotřebují žádné zmocnění, postačuje pouhá detence směnky.

K přijetí směnky je oprávněn pouze směnečník. Pokud je směnečníkem právnická osoba, musí být podepsány osoby, které jsou k tomu oprávněny vzhledem k obecným právním předpisům, tj. podle občanského či obchodního zákoníku.

Přestože se ve směnce jedná o příkaz ze strany výstavce směrem ke směnečníkovi, aby za něj zaplatil danou směnečnou sumu, a logicky musí být mezi směnečníkem a výstavcem kauzální vztah v podobě pohledávky, nemusí směnečník směnku akceptovat. Důvodem je, že ze směnky samotné nevyplývá, z jakého důvodu by měl směnečník směnku akceptovat. Proto ke směnce bývá připojeno tzv. návštějí, listina, v níž výstavce informuje směnečníka, za jakých podmínek má akceptovat směnku a k jaké pohledávce mezi výstavcem a směnečníkem bude zaplacení směnky zúčtováno.

Směnka se předkládá k přijetí, a to nejpozději do doby její splatnosti. Nic však nebrání, aby směnečník dobrovolně akceptoval směnku i po uplynutí lhůty splatnosti.

Jak jsem již uvedla, směnka, jejíž doba splatnosti je určitý čas po viděné, musí být předložena k přijetí jeden rok od data vystavení. Stejně jako u splatnosti na viděnou, se jedná jen o podpůrnou zákonnou lhůtu, kterou má výstavce možnost prodloužit nebo zkrátit a indosanti pouze zkracovat.³³ Čili, lhůtní vistasměnka má neurčitou dobu splatnosti, ta je stanovena majitelem tím, že směnku předloží směnečníkovi. Ustanovení § 23 předpokládá splynutí předložení směnky k přijetí s počátkem běhu lhůty, která je na směnce stanovena po viděné. Zde se již neuplatní obecné ustanovení o přijetí směnky v § 21, neboť pro tyto směnky a jejich přijetí je stanovena lhůta zvláštní, a to již zmíněná lhůta roční, v níž musí být směnka předložena. Co se týče zkracování, nebo prodlužování lhůt, platí totéž, co u vistasměnek.

Jako lhůtní vistasměnku lze vystavit samozřejmě i směnku vlastní. Zde samozřejmě institut přijetí uplatněn nebude, je potřeba pouze předložit směnku výstavci k vidění, aby mohla započít lhůta pro splatnost. Lhůty pro předložení jsou stejné jako lhůty pro předložení k přijetí podle § 23.³⁴

8.3 Splatnost určitý čas po datu vystavení

Rozdíl od splatnosti určitý čas po viděné je v tom, že dlužník zná konkrétní datum, čili počátek běhu lhůty, neboť ten nastává ve chvíli vystavení směnky, proto se i tyto směnky nazývají jako datosměnky. Opět může lhůta znít ve dnech, týdnech, měsících či letech. S těmito směnkami se již v praxi příliš nesetkáváme, neboť je pro účastníky pohodlnější, když sepíší fixní směnku. Odpadají tím potíže s počítáním lhůt.³⁵

8.4 Splatnost v určitý den

Tato splatnost je zřejmě nejčastější. Jak dlužník, tak majitel vědí, kdy konkrétně dojde ke splatnosti, která se vztahuje k jednomu konkrétnímu datu, proto i název pro tyto směnky jako fixní. Úmyslně jsem nepoužila termín přesné datum, neboť jej lze určit také opisem, např. „první úterý po Novém roce“.

Dále vyvstává problém, jestli u tohoto data musí být uveden i letopočet. Nelze dovozovat, že splatnost nastane v okamžiku, kdy nadejde den takového označení v roce, kdy směnka byla vystavena, a proto by se bez letopočtu jednalo o neurčité datum a směnka by

³³ § 23 odst. 1-3 ZSŠ.

³⁴ Toto je dáno v § 78 odst. 2 téhož zákona.

³⁵ Kotásek, J. Směnečné právo. Komentář k čl.I zákona směnečného a šekového. Praha: Prospektrum,, str.142. ISBN 80-7175-136-7.

se tak stala neplatnou. Totéž by platilo o směnkách, které by zněla na neexistující datum, např. 30. únor.

V praxi se lze setkat s fixními směnkami, které obsahují mimo přesného data také časový údaj, resp. hodiny, kdy má být placeno. Lze se s tímto vypořádat dvojím způsobem. Jednak můžeme tento údaj chápat tak, že se jedná o časový interval, ve kterém má být směнка předložena, pak by šlo o doložku neúčinnou. Druhý pohled na tuto doložku lze mít takový, že výstavce výslovně slibuje, či kategoricky přikazuje, aby bylo zaplaceno v tomto časovém intervalu, vyvstaly by pochybnosti o platnosti takovéto směny, neboť by mohlo jít o směnku splatnou v určitou hodinu a nikoli v určitý den. Tímto problémem se zabývaly i soudy, které ve svém rozhodnutí zcela jednoznačně odmítly platnost směny, u níž je splatnost určena jak v určitý den, tak v určitou hodinu.³⁶ Konkrétně v tomto případě směnka zněla na určitou směnečnou sumu a její splatnost byla stanovena na 15.9.1995 v 9.30 hod., která nebyla povinným v tuto dobu zaplacená. Soud prvního stupně návrh na vydání směnečného platebního rozkazu zamítl, neboť podle něj doložka splatnosti byla v rozporu s ustanovením § 33 odst. 1 ZSS, a je proto neplatná. Proti zamítavému rozsudku podal navrhovatel odvolání, v němž argumentoval, že zákon směnečný a šekový stanoví zásadu určitosti závazků, kdy údaj splatnosti je připuštěn několika způsoby. Nikde však není vyloučena bližší konkretizace jednotlivého způsobu, naopak, v praxi je velmi žádané, aby jednotlivý údaj byl označen co nejbližší a tedy co nejurčitěji. S ohledem na provozní dobu bank nebo jiných subjektů, u kterých je směnka splatná, je taková konkretizace nutná. Jinak by byly obtíže s placením takových směnek. Navíc, i kdyby nebyl údaj hodiny na směnce přípustný, pak by směnka byla platná s tím, že k nepřípustnému údaji by se nepřihlíželo.³⁷

Odvolací soud argumentaci odvolatele odmítl a došel ke stejnému závěru jako soud prvního stupně a zamítavý rozsudek potvrdil. Dovojuje tento závěr z jasného znění § 33, který v odstavci prvním taxativně vypočítává způsoby, jakými lze stanovit splatnost směny. Totéž ustanovení ve svém odstavci druhém výslovně stanovuje neplatnost směny, jejíž splatnost by byla stanovena odchylně od možností, které dovoluje zákon.

Sporná směnka byla splatná nejen v určitý den, ale také v určitou hodinu. Účastníci neměli na mysli, aby směnka byla zaplacená v průběhu dne 15.9.1995, ale hodlali založit povinnost dlužníka dostavit se v určitý okamžik do platebního místa a v tento okamžik směnku zaplatit. Potom nejde o směnku na určitý den, ale o směnku na určitou hodinu. Proto zde není na místě

³⁶ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.6.1998 sp.zn. 5 Cmo 13/97.

³⁷ Tamtéž.

uvažovat, zda je údaj splatnosti určitý, ale zda je přípustný, a to podle zákona není, tudíž způsobuje neplatnost celé směnky. S takovýmto závěrem nelze nic jiného než souhlasit.

8.5 Prolongace směnky

K prolongaci směnky, resp. změně splatnosti směnky dojít může, přestože jej směnečné právo neupravuje. Tato změna by se řídila obecnými ustanoveními o změnách směnek podle § 69. Zde platí zásada, že každý, kdo se na směnku podepíše, je zavázán podle textu směnky v okamžiku podpisu. Jakákoliv změna tedy zavazuje jen další osoby, které se na směnku podepíší, např. indosanty. Změna se tedy nemůže týkat dříve podepsaných osob, zejména právě výstave, vůči kterému je platná splatnost původní.

Aby byl novou lhůtou splatnosti vázán i výstavce, bylo by zapotřebí, aby se znovu podepsal na směnku pod znění doložky o prolongaci směnky. Praktičtější by však bylo vystavení nové, prolongované směnky, a původní směnku stáhnout z oběhu. V podstatě by se jednalo o privativní novaci, jak ji upravuje občanský zákoník.

Lze se setkat také s mimosměnečnou dohodou o prodloužení splatnosti směnky. Takovouto dohodu nelze vyloučit, ale opět by měla stejné důsledky jako doložka o prolongaci. Vázala by jen účastníky, kteří ji uzavřeli, a nemá proto vliv na směnečný závazek jako takový, a je proto pro něj bezvýznamná. Takováto dohoda nemění původní splatnost, ale zakládá relativní námitku předčasného uplatnění práva. I tato námitka ztrácí důvodnost, není-li směnečný dluh ani k pozdějšímu dohodnutému datu splatnosti uhrazen.³⁸ Tuto problematiku si lze osvětlit na případu, jímž se zabýval Vrchní soud v Praze. V tomto případě existovala platná směnka se stanovenou splatností na 30.8.1996. Mezi účastníky směnky došlo 10.9.1996 k nové dohodě o splatnosti směnky, a to na 30.9.1996. Návrh byl k prvoinstančnímu soudu podán dne 13.9.1996, tudíž tři dny po uzavření mimosměnečné dohody o prolongaci směnky. Tato dohoda samotná nemění nic na splatnosti směnky, neboť ta může vyplývat jen ze směnky a pro její splatnost je rozhodný samotný listinný obsah směnky. Z mimosměnečné dohody je však nutno vyvodit, že se navrhovatel, tj. majitel směnky, nebude domáhat zaplacení směnečné sumy dříve, než 30.9.1996. Navrhovatel tedy jednal v rozporu s dohodou, když návrh na vydání směnečného platebního rozkazu podal před uplynutím nově stanovené doby pro vymáhání směnečného dluhu. Je však třeba přihlídnout k tomu, že soud vydal směnečný platební rozkaz až 21.10.1996, kdy doručen byl 23.10.1996. Tedy odpůrci byli povinni zaplatit nejen poté, co uplynula samotná lhůta splatnosti směnky,

³⁸ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.9.1997 sp.zn 5 Cmo 437/97.

ale také dlouho poté, co uplynula prodloužená lhůta pro odklad placení. I když tedy navrhovatel podal návrh dříve, než se zavázal, marným uplynutím lhůty 30.9.1996 důvodnost námitky odpadla.

To, že v tomto případě nebyla směnka předložena k placení jejím majitel, nahrazuje doručení směnečného platebního rozkazu odpůrcům.

Na takovouto prolongaci, ať již uskutečněnou doložkou, či mimosměnečnou dohodou, není právní nárok z hlediska směnečného práva. I přesto, že by se někdo k prolongaci zavázal, nelze jeho podpis na směnce nijak nahradit a takovýto závazek by neměl na práva ze směnky žádný vliv.

Dojde-li však k prolongování směnky, pak jsou její účastníci touto změnou vázáni bez ohledu na to, jaké důvody je vedly k této změně, čímž i zde nacházíme hlavní podstatu směnky jako abstraktního cenného papíru.

9. Placení směnečné sumy

Placení směnečné sumy je zcela logickým završením směnečného závazku. Směnečná suma je podstatnou náležitostí každé směnky a chyběla-li by, byl by to důvod pro absolutní neplatnost směnky. Je také nutné si uvědomit, že aby došlo k procesu placení, musí nutně předtím nastat splatnost, o níž jsem pojednala výše, kdy bez tohoto by nemohl majitel požadovat své plnění. Až splatností získává oprávnění jej vyžadovat, tudíž až tehdy může předložit směnku dlužníkovi.

Je také potřeba si uvědomit, že směnka je dokonalý cenný papír. To znamená, že jen placení osobou k tomu směnečnou listinou povolanou nebo zákonem přípustěnou může být směnka zaplacená a jen od takové osoby je majitel směnky oprávněn placení přijmout. O placení směnky lze hovořit také jen v případě, je-li placeno do rukou osoby, které skutečně právo ze směnky svědčí.³⁹

9.1 Placení směnečné sumy před splatností a námitka placení před splatností

Placení směnky předem, tj. před splatností zákon nevylučuje, ale v ustanovení § 40 odst. 1 ZSŠ dává zcela na rozhodnutí majiteli směnky, zda platbu sumy předem přijme, ale zároveň si je třeba uvědomit, že majitel nemá právo takovouto platbu před splatností vyžadovat, resp. se jí domáhat, směnečné právo nezná institut předložení směnky před splatností (o předložení směnky k placení viz.níže). Pokud majitel nemá právo domáhat se zaplacení směnky před splatností, tak ani dlužník nemůže žádným způsobem donutit věřitele, aby nabídnutou platbu přijal. Z tohoto vyplývá, že pokud by směnka měla být uhrazena před její splatností, a jak již bylo zmíněno, zákon tento postup nevylučuje, je třeba dohody obou stran. Při takovémto placení před splatností se postupuje stejně, jakoby směnka byla placena při splatností, lze ji zaplatit i jen částečně, nebo i formou započtení.

Takovéto předčasné placení směnky však nese nemalá rizika. Majitel směnky pochopitelně žádná rizika nenese. Ten jen vymůže svou pohledávku, získá směnečnou sumu, ale jak již bylo v dřívějším odstavci zmíněno, jen placení osobě oprávněné lze považovat za řádné placení směnečné sumy. Tudíž riskuje dlužník, pokud plní na směnku dříve, resp. před její splatností tím, že nemůže se stoprocentní jistotou vědět, zda plní oprávněnému věřiteli, a jestliže by plnil opravdu pravému věřiteli, nemá jistotu, že ten nepřevede jeho směnku a indosatář, nový majitel, se nebude domáhat při splatnosti zaplacení směnky a dlužník nebude

³⁹ Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. In. Bulletin advokacie, roč. 2004, č.5, str. 15.

moci namítat, že již plnil předchozímu majiteli. Tudíž, placení směnky před splatností a bez jejího stažení z oběhu, je vysoce riskantní a dlužník může spoléhat jen na to, že majitel směnky bude natolik solidní, že mu směnku vydá. Proto je nanejvýš důležité, aby dlužník vyžadoval alespoň vyznačení zaplacení sumy na směnce.

Dále si je potřeba uvědomit, kdo je povinen směnku před splatností uhradit. Mohou to být je ty osoby, které již v této době mají nějaký efektivní směnečný dluh. Ustanovení § 40 odst. 2 se zmiňuje o směnečníkovi, který když platí před splatností, činí tak na vlastní nebezpečí. Směnečník do doby, než přijme směnku, dlužníkem ze směnky není, a dokonce se jím ani nemusí stát, pokud směnku nepřijme. Vedle směnečníka přichází v úvahu již jen výstavce směnky vlastní. Jiné osoby směnečně zavázané nepřicházejí v úvahu a vůbec nepřichází v úvahu umístěnc (domicilát). Ten je sice také určen k proplacení směnky, ale má pozici pouhého vykonavatele povinností jiných osob ze směnky a nemůže za ně rozhodnout, kdy bude směnka zaplacená. Může zaplatit pouze splatnou směnku, popř. její zaplacení odmítnout. I když je prodlouženou rukou právě směnečníka nebo výstavce, více rozhodovat nemůže.⁴⁰

Další osoby, které nemohou zaplatit směnku před její splatností, jsou ostatní dlužníci. Nemůže to být žádný z dlužníků nepřímých. Z ustanovení § 43 odst.1 ZSŠ, který říká, že nebyla-li směnka zaplacená, může majitel při splatnosti směnky vykonat postih proti indosantům, výstavci a jiným osobám směnečně zavázaným, jasně vyplývá, že povinnosti nepřímých dlužníků nejsou vázány ani na splatnost směnky. Jejich povinnost zaplatit směnečnou sumu nastává ve chvíli, kdy osoby k tomu určené nedostojí své povinnosti v době splatnosti směnky a směnečný peníz nezaplatí. Těmito osobami jsou podle okolností směnečník, příjemce, výstavce u směnky vlastní či umístěnc. Před splatností tedy nepřímí dlužníci nemají žádnou povinnost a nemohou uhradit pro ně v podstatě neexistující dluh. I kdyby se majitel směnky dohodl s nepřímým dlužníkem, že směnečný dluh před splatností uhradí, a ten skutečně úhradu provedl, nejednalo by se o placení směnky! Žádný přímý dlužník by se nemohl dovolávat takového zaplacení směnky. Na straně majitele směnky by se tak jednalo o bezdůvodné obohacení a ani plátce by se nemohl odvolávat na námitku o zaplacení, ale v případě, že by se směnka již stala splatnou a přímým dlužníkem neuhrazenou, mohl by se bránit námitkou započtení nároku z bezdůvodného obohacení.

Vše, co bylo zmíněno o nepřímých dlužnících lze vztáhnout i na směnečné rukojemství, a to jak na rukojmí dlužníků přímých, tak i dlužníků nepřímých. Opět musí nastat situace, kdy

⁴⁰ Tamtéž, str. 23.

není zaplacená směnečná suma u směnky již splatné. A ani avalista za dlužníka přímého se nemůže dohodnout o zaplacení směnky před splatností.

Zákonná úprava placení před splatností zmiňuje jen směnečníka, který jedná na vlastní nebezpečí. Toto nebezpečí spočívá ve výše zmíněném riziku, že se mu nepodaří stáhnout směnku z oběhu a nejde tak vyloučit její následný převod. Pokud by nebyl prokázán novému majiteli zlý úmysl a nepoctivost při nabytí směnky, bude směnka dále představovat cenný papír, jehož směnečná suma má být zaplacená při její splatnosti.

Takovéto riziko nepostihuje samozřejmě jen směnečníka, ale i další osoby v dlužnickém postavení ze směnky.

Z napsaného lze shrnout, že placení směnky před její splatností je vysoce rizikové a vyvazuje dlužníky nedokonale. Nelze nikdy vyloučit, že nebude směnka řádně uplatněna znovu. Námitka zaplacení je zde pouze relativní povahy.

9.2 Předložení směnky k placení

Úprava placení začíná v ZSŠ § 38 a zní následovně:

- 1) Směnku splatnou v určitý den nebo v určitý čas po datu vystavení nebo po viděné musí majitel předložit k placení v den platební nebo v jeden den ze dvou následujících pracovních dní.⁴¹
- 2) Předložení směnky odúčtovně se rovná jejímu předložení k placení.⁴²

Vzhledem k tomu, že je směnka oběžný cenný papír, může být do doby splatnosti a i poté ještě mnohokrát převedena. Dlužník tedy žije v nejistotě, kdo mu směnku v čase její dospělosti předloží, protože převody nemusí být směnečnému dlužníkovi oznamovány.⁴³

Jak již bylo zmíněno, každá směnka, pokud by měla být zaplacená, musí být předložena. Ustanovení § 38 sice nezmiňuje vistasměnku, avšak z logického důvodu, kdy tento typ směnek se stává splatným právě jejich předložením, tudíž opravdu každá směnka bez výjimky musí být předložena k placení.

Toto ustanovení, jakož i ustanovení následující týkající se placení směnky, určují různá pravidla k tomuto procesu, avšak jejich povaha je pouze dispozitivní a tudíž pro strany

⁴¹ Není zde zmíněna směnka splatná na viděnou. To proto, že u ní nastává splatnost až na viděnou při předložení. Z tohoto vyplývá, že pokud by předložena nebyla, nikdy by se splatnou nestala. U zbylých směnek, v tomto ustanovení zmíněných, nastává splatnost uplynutím lhůty nebo nastane v den ve směnce určený.

⁴² Uvažovaná odúčtovna zatím ustavena nebyla a toto ustanovení je nepoužitelné. K jejímu zřízení je zmocněna vláda v čl. III § 6 ZSŠ.

⁴³ Kotásek, J. Směnečné právo. Komentář k čl. I zákona směnečného a šekového. Praha: Prospektrum, str. 153. ISBN 80-7175-136-7.

nijak závazná. Výše citované ustanovení svou povahou sice kogentní je, majitel je povinen směnku dlužníkovi předložit, ale pro samotné placení ani toto ustanovení nijak donucující není.

Vypadá to, že dvě předchozí věty si naprosto odporují a proces předložení směnky a její následné placení spíše znepřehledňují a ztěžují, ale není tomu tak. Je pravdou, že dlužník není povinen platit dříve, než je mu směnka předložena, ale je třeba si položit otázku, zda by úkon, např. výstavce vlastní směnky, jež by směřoval k jejímu zaplacení, byl neplatný a neúčinný, pokud by jej provedl, aniž by došlo k předložení směnky? To zcela určitě nikoliv. Dlužník je přece oprávněn vyhledat majitele směnky sám v době splatnosti, nabídnout mu zaplacení směnečné sumy a ten ji samozřejmě může přijmout. Vůbec tedy nedošlo k předložení, ale přesto směnka byla zaplacená a zanikla (v tomto případě nelze uvažovat o vistasměnce).

Aby tedy *majitel* dosáhl zaplacení směnky (jedná se o odlišnou situaci, než byla zmíněna dříve), platí, a to pro všechny druhy směnek bez výjimky, že ji musí předložit osobě k placení určené. Směnka se tedy řadí mezi tzv. upomínací cenné papíry, majitel nedosáhne plnění směnečné sumy, dokud ji nepředloží dlužníkovi, a naopak dlužník nemá povinnost zaplatit, dokud není směnka předložena jemu.

Abych tedy shrnula problematiku předložení směnky, je třeba odlišit situaci, kdy majitel směnky žádá zaplacení a kdy naopak dlužník z vlastní iniciativy chce zaplatit, aniž by k tomu byl majitelem vyzván. Aby tedy majitel dosáhl zaplacení, *musí* dlužníkovi směnku předložit, je to vlastně forma obecné výzvy k zaplacení, jak ji známe z občanského práva. Jen touto cestou se domůže své směnečné sumy.

Pokud je však dlužník natolik aktivní, že chce směnku zaplatit, aniž by mu byla předložena, je to jeho právo, může tak učinit, aniž by se jeho úkon stal neplatným a neúčinným. Jedinou podmínkou je, že majitel směnky nijak neprotestuje proti tomuto a nabídnuté plnění přijme, popř. si jej ponechá.

Tato zásada předložení směnky dlužníkovi je zcela logická. Směnky mohou volně obíhat mezi mnoha majiteli a dlužník nemá jinou možnost dozvědět se aktuálního majitele jinak než tak, že mu bude předložena reálná listina a zároveň se mu tak osvědčí řádný věřitel ze směnky. V praxi se stává, že účastníci směnečného závazku doložkou vyloučí tento institut předložení směnky. Takovéto doložky jsou však absolutně neplatné. Zde se projevuje kogentnost tohoto ustanovení, kdy se nelze zbavit povinnosti směnku předložit.

Není-li směnka předložena, při splatnosti k placení, jde vždy o porušení zákonné povinnosti majitele směnky. Ve vztahu k dlužníkům přímým jej však za toto porušení nestíhá žádná sankce. Nepředložení směnky k placení v zákonem stanovených lhůtách vede

k úplnému zániku práv ze směnky pouze proti dlužníkům nepřímým.⁴⁴ Předložení směnky totiž neznamená jen to, že majitel může požadovat plnění, ale také to, že směnka tím „získá“ i tzv. zachovací funkci právě vůči nepřímým dlužníkům, tzn., že pokud není směnka řádně předložena osobě ze směnky povinné, nelze vymáhat zaplacení směnečné sumy po nepřímých dlužnících.

Z výše napsaného by vyplývalo, že povinnosti mají jen majitelé směnky, ale při splatnosti mají samozřejmě jisté povinnosti i dlužníci. Sice před prezentací nemusí podniknout žádné kroky k uspokojení směnky, ale již svým podpisem na směnce se zavázali, že vyplatí směnku v době splatnosti a v platebním místě. Dlužníci proto musí jednat tak, aby směnka mohla být jimi samotnými nebo prostřednictvím jiných osob proplacena. Je to zásadně jejich povinnost, aby jednali tak, aby mohla být směnka předložena v platebním místě a mít také zajištěny příslušné finanční prostředky.

Již výše, u kapitoly splatnost směnky, jsem krátce pojednala o dnech splatnosti a dnech platebních. Den splatnosti je tedy takový den, který je ve směnce za den splatnosti označen, což je u fixních směnek, nebo den, na který připadne konec lhůty. Každý takovýto den je označován jako den splatnosti. V této situaci je třeba přihlídnout k všeobecným ustanovením a k § 72 ZSŠ, který stanoví, že dospěje-li směnka v den pracovního klidu, lze se domáhat zaplacení teprve v nejbližší den pracovní, kdy také ostatní úkony, zejména předložení, se mohou stát jen v pracovní den. To znamená, že směnku lze předložit jen v den pracovní, a pokud připadne na den pracovního klidu, je možno směnku předložit až v nejbližší pracovní den. Proto se odlišují dny splatnosti a dny platební, kdy splnutí těchto dnů v jeden by znamenalo, že jak splatnost, tak placení připadají na pracovní den, resp. den všední.

Odstavec první § 38 ZSŠ uvádí, že majitel předkládá směnku v den platební nebo v jeden ze dvou následujících pracovních dní. Z tohoto vyplývá, že den platební je zároveň dnem prezentačním, neboli dnem předložení směnky, nikoli den splatnosti, jak již bylo uvedeno. K předložení směnky má majitel tři po sobě jdoucí pracovní dny, kdy mezi ně se mohou vsunout dny, kdy směnka nemůže být předložena, např. víkend. Nelze se však domnívat, že by nemohla být směnka zaplacena např. v sobotu. S tímto by však dlužník musel souhlasit a musel by být ochoten směnku i v den pracovního klidu zaplatit.

Také doba, resp. čas, ve kterém se má prezentace uskutečnit, by měla odpovídat době denní. Zákon k tomuto nepodává v případě ustanovení o prezentaci žádné vodítko, a proto se v tomto případě analogicky použijí hodiny určené pro protest, tzn. dobu od devíti do osmnácti hodin.

⁴⁴ Kovařík, Z. Důsledky nepředložení směnky k placení. Obchodní právo, 2002, roč. 11, č.10, str.22 – 24.

Shora jsem užívala obecný pojem majitel směnky, ale určitě existuje více osob, které jsou oprávněny směnku předložit. Jedná se vždy o osobu, která je oprávněna vykonávat práva ze směnky, a to jsou remitent, není-li směnka převedena, indosatář na posledním rubopisu, pokud mu svědčí nepřetržitá řada rubopisů, u rektasměnky remitent nebo ten, na koho byla písemnou smlouvou převedena práva ze směnky, také zákonní zástupci těchto osob, popř. zástupci vybavení písemnou plnou mocí. Směnka je také předmět zahrnovaný do dědictví, a proto dědic zůstavitele, tj. původní osoba oprávněná ze směnky, je oprávněn předložit směnku k placení.

Co se týče osob, jimž musí být směnka předložena, je tento okruh osob mnohem složitější. Zjednodušeně a obecně je předkládáno osobě ze směnky povinné. Vůči přímým dlužníkům se předkládá vždy, vůči nepřímým nikdy, resp. když jim předložena není, vůbec nic to nemění na jejich povinnosti zaplatit, pokud nezaplatil dlužník přímý. V konkrétnější rovině se směnka prezentuje v prvé řadě příjemci, který svým podpisem stvrdil, že směnku při splatnosti zaplatí. Pokud by se stalo, že směnka nebyla přijata, zůstává osobou označenou k zaplacení, směnečník. Přestože není dlužníkem ze směnky, neboť ji nepodepsal, resp. nepřijal, musí mu být směnka předložena.

Pokud se jedná o směnku umístěnou, domicilovanou, předkládá se směnka pouze umístěnci. Je-li všech výše zmíněných osob více, předkládá se každé postupně. Pokud jsou např. tři výstavci a zaplatí druhý v pořadí, již se nepředkládá třetímu. Výstavcům a případně také příjemcům pak vůči spoludlužníkům žádná další oprávnění nevznikají, co se týče z pohledu práva směnečného. Regresní vypořádání by mezi nimi bylo řešeno podle obecných právních předpisů.

Ještě by mohl nastat problém, pokud by osobou povinnou byla osoba právnická. Zde je nutné předkládat směnku pouze těm osobám, které jsou oprávněny za ni jednat podle ustanovení občanského a obchodního zákoníku.

Poslední otázkou, která vyvstává v souvislosti s prezentací směnky, je, kde má být směnka předložena, místo, kde má osoba oprávněná vyhledat osobu povinnou? Takovéto místo se nazývá místo platební, kdy pod tímto pojmem je si třeba představit místo ve smyslu fyzickém.⁴⁵ V jiném místě by mohla být prezentována jen se souhlasem dlužníka.

Platební místo může být určeno ve směnce zcela přesně, ale stává se, že je označeno např. jen názvem města, či obce. Poté je na věřiteli, aby zjistil konkrétní adresu platebního místo. Takovéto místo může být jen jedno, a proto přichází v úvahu postupné zjišťování adresy u

⁴⁵ Otázka, zda dluh vyplývající ze směnky je dluhem donosným, nebo odnosným, není vyřešena. Proto se nepoužijí ustanovení o splnění dluhu v občanském a obchodním zákoníku, a to § 567 OZ a §§ 335-339 ObZ.

právnických osob v místě provozovny, popř. sídla, a u fyzických osob by se jednalo o bydliště.

Prezentaci směnky nebrání, že v platebním místě nelze vypátrat ani provozovnu, sídlo, ani byt. Nebrání tomu ani skutečnost, že taková adresa vypátrána byla, ale dotyčný nebyl přítomen, nebo na klepání, zvonění apod. nereagoval. Dále nebrání prezentaci směnky, když je zabráněn majiteli směnky vstup do objektu, kde má být prezentována. Nevadí, že se prezentát odstěhoval, ani když nejsou k zastižení pracovníci, společníci, členové apod. oprávnění za právníkem osobou jednat. Nevadilo by ani, kdyby platební místo vůbec neexistovalo. Ve všech takovýchto případech a jim podobným platí, že dlužník neunesl svou odpovědnost být připraven v platebním místě při splatnosti směnku zaplatit. Situace bude stejná, jako by byl dlužník zastižen a výslovně odmítl směnku zaplatit. Nebude významné, zda se tak stalo jeho zaviněním nebo okolnostmi, které nikterak ovlivnit nemohl.⁴⁶ Platební místo bude rozvedeno v jedné z následujících kapitol.

Z napsaného vyplývá, že pouze takovéto řádné prezentování směnky může vést k zaplacení směnečné sumy a zániku všech práv a povinností vyplývajících ze směnky.

9.2.1 Následek nepředložení směnky

Zákon směnečný a šekový řeší také problematiku případu, kdy nedojde k předložení směnky k placení ve lhůtě stanovené v § 38. Tehdy může každý dlužník složit směnečný peníz u příslušného soudu na náklad a nebezpečí majitele. Jedná se o zvláštní případ soluční úschovy, jež je obecně upravena v § 568 občanského zákoníku. Specifickým důvodem k tomuto postupu by bylo právě nepředložení směnky. Nemusí se jednat vůbec o případy, kdy např. je majitel nezvěstný a dlužník ví, kdy nastane splatnost a dokonce chce dostát své povinnosti a chce uhradit směnečnou sumu. Mohlo by se jednat i o případ opačný, kdy opět dlužník chce zaplatit, věřitel by byl přítomen a požadoval by zaplacení, ale směnku by nepředložil. V této chvíli by mohl dlužník složit směnečnou sumu do úřední úschovy. Toto právo má i v případě, kdy sice věřitel peníze požaduje, ale není schopen proti penězům vydat kvitovanou směnku⁴⁷, nebo při částečném plnění vydat potvrzení o platbě a platbu na směnce poznamenat. Účinky, tj. splnění závazku, zde nastávají zcela podle § 568 OZ.⁴⁸

⁴⁶ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 129-130. ISBN 80-7179-347-7.

⁴⁷ Takto nazýváme směnku, která byla zcela zaplacená a takovéto zaplacení bylo na ní vyznačeno, tzv. kvitancí. Odtud název kvitovaná.

⁴⁸ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 140. ISBN 80-7179-347-7.

Takovýto postup může dlužník zvolit, ale není to jeho povinností. Záleží jen na jeho úvaze, zda směnečnou sumu složí do úschovy, nebo si ji ponechá u sebe. Pokud by nezvolil tento postup, nemůže mu to jít k tíži, proto nemůže nastat situace, kdy by se majitel směnky domáhal svých práv ze směnky s tím, že nebyla při splatnosti zaplacená s odkazem na to, že dlužník mohl složit příslušnou sumu do úřední úschovy, proto tento postup, tedy složení do úřední úschovy, nemůže nahradit předložení směnky k placení a pasivitu majitele v tomto smyslu.⁴⁹

9.3 Způsoby placení

9.3.1 Hotovostní a bezhotovostní plnění

Směnečné závazky jsou závazky peněžní povahy, a proto za řádné placení lze považovat jen zaplacení určité peněžité částky (ať již jen její části viz.níže), nebude-li dohodnuto něco jiného. Jen majitel směnky může rozhodnout, jako formou placení proběhne, vyžaduje-li úhradu hotově, musí mu dlužník vyhovět. Není rozhodná výše směnečné sumy, ani to, zda je takovéto placení pohodlné a bezpečné. Bude-li věřitel trvat na hotovosti, musí mu být poskytnuta, ale také musí nabízenou hotovost od plátce převzít.⁵⁰ Lze vídávat snahy účastníků hotovostní platbu na směnce vyloučit doložkou, zákon ji však považuje automaticky za neplatnou, a proto jedinou překážkou v hotovostním placení směnečné sumy by mohl být zákon. č. 254/2000 Sb., o omezení plateb v hotovosti.

Tento zákon stanovuje denní limit 15.000 EUR, jenž se týká veškerých plateb, které by mezi účastníky v jeden den proběhly. Mohl by nastat případ, kdy přestože by směnečná suma zněla na nižší částku než je výše zmíněný limit, ale mezi stranami by již proběhly jiné hotovostní platby, byl by tento limit vyčerpán. Nicméně, i při překročení denního limitu by nebylo neplatné, či neúčinné, účastníci se však vystavují hrozbě pokuty. Je proto v zájmu směnečného dlužníka a věřitele zajistit si, aby platba směnečné sumy proběhla v souladu se zmíněným zákonem.

V souvislosti s hotovostním placením vyvstává problematika bezhotovostního placení směnky. Ze směnečného práva takováto možnost nevyplývá, směnečné právo dokonce ani nepočítá s doložkou, která by umožňovala, aby si strany dohodly takovýto způsob placení směnky.

Aby mohla být směnečná suma zaplacená bezhotovostně, vyžaduje to dohodu účastníků. Takováto dohoda může být učiněna při vystavení směnky, ale i v okamžiku její prezentace,

⁴⁹ Tamtéž.

⁵⁰ Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. In. Bulletin advokacie, roč. 2004, č.5, str.17.

popř. kdy dlužník nabízí dané plnění. Jednoznačně se jedná o dohodu právem neupravenou, tedy nepojmenovanou, a proto její forma a obsah budou zcela jednoduché. Může být sjednána i konkludentně a jedinou podmínkou je, aby byla dostatečně určitá v tom, kdo a jakým úkonem činí návrh a kdo a jakým úkonem činí jeho přijetí.

Tato dohoda stojí zcela mimo samotnou směnku. Její existence může být ve směnce vyznačena, avšak takováto doložka by měla povahu pouze informativní, byla by tedy doložkou vedlejší. Je si však třeba uvědomit, že tato dohoda, jako i jiné, podléhá zásadě *pacta sunt servanda*, a tak by věřitel nemohl odmítat takto nabízené plnění jako neřádne. Účinky takovéto dohody je třeba vnímat podobně jako mimosměnečné dohody o prolongaci směnky. Je závazná pouze mezi účastníky, kteří si ji sjednali, a tak nelze její účinky vztáhnout i na případné jiné dlužníky z téže směnky. Nejjednodušší praktický příklad by byl se směnkou vlastní vystavenou dvěma výstavci, kdy jeden si dohodl bezhotovostní splnění směnečné sumy a druhý nikoli. To znamená, že věřitel by se musel u druhého výstavce spokojit i s hotovostním plněním a nemohl by na něm vyžadovat plnění poukázáním na bankovní účet. Co by se však stalo, kdyby se druhý výstavce, neznalý problematiky o bezhotovostním způsobu placení směnek, domníval, že výše zmíněná dohoda se vztahuje i něj, a převedl by část směnečné sumy, ke které je povinen, na bankovní účet věřitele? Právě v tomto případě by se jednalo o konkludentní uzavření dohody o této formě placení za předpokladu, že by věřitel, třeba i dodatečně, souhlasil s takovouto formou placení tím, že by si sumu bez dalšího ponechal, a věděl by, že se jednalo o plnění z konkrétní směnky. V tomto případě by samotný převod peněz byl návrhem k uzavření smlouvy a jejich ponechání s vědomím, že se jedná o plnění směnečné sumy, je akceptem takového návrhu. Z tohoto vyplývá, že ne každý pobyt peněz na účtu věřitele lze považovat za akcept dohody, ale jen pouze vědomé ponechání si takovýchto peněz. Proto smlouva nemůže vzniknout dříve, než věřitel obdrží výpis z účtu a to ještě za předpokladu, že bude vědět, že daná připsaná částka je plněním ze směnky. Poté jeho pasivita bude přijetím návrhu smlouvy. Bez této dohody může bezhotovostní platbu odmítnout třeba i tím, že požádá směnečného dlužníka o sdělení dispozic pro vrácení platby.⁵¹

Při bezhotovostní úhradě směnečné sumy se nutně vyskytne také pojem bankovní účet. Čísla bankovních účtu můžeme nalézt také na směnkách. Problém je v tom, že pokud směnečné právo nepočítá s bezhotovostní úhradou, nenalezneme v zákoně ani úpravu pro případ, že se na směnečné listině vyskytne bankovní účet. Pokud se tak stane, je nutné

⁵¹ Tamtéž, str. 18.

k takovéto doložce přistupovat jako k doložce vedlejší, jež nemá jakýkoliv směnečněprávní význam.

S takovými doložkami se můžeme setkat ve dvou podobách. Na směnečných formulářích bývá běžně uváděna kolonka „číslo účtu plátce“. Nelze z tohoto dovozovat, že by se jednalo o platební místo, ani o způsob úhrady směnečné sumy, ba dokonce ani o mimosměnečnou dohodu o tomto způsobu placení, o níž bylo pojednáno. Tato doložka plní pouze funkci toho, aby bylo zřejmé, z jakého účtu bude dlužník plnit. Účel této doložky je u směnek, které bývají umístěny v bance, kde je účet veden, a proto, aby banka věděla, z jakého účtu má směnku svého klienta proplatit. Poté lze směnku vyplatit z tohoto účtu jak hotově, tak bezhotovostním převodem.⁵²

Druhá forma takovéto doložky bývá výsledkem tvorby samotných účastníků a na směnkách bývá uváděn bankovní účet, na který má být placeno, tedy účet věřitele. Ani tato doložka nemá žádné směnečněprávní důsledky, přestože úmysl stran k takovýmto důsledkům směřoval. Nejedná se o dohodu o bezhotovostním placení, protože i na tento účet mohou být peníze poukázány jak bezhotovostně převodem, tak i hotovostně složením částky na přepážce. Tato doložka osvědčuje pouze takovýto druh dohody mezi určitými účastníky a nemá vliv na případné další majitele směnky. Pokud by dohoda měla opačné důsledky, důsledky pro budoucí majitele by byly poněkud nemilé. Dlužník by totiž platil na účet původního věřitele. Dalším důkazem pro pochybnost takovýchto doložek je i fakt, že pokud by směnka byla opravdu indosována na jiného majitele a ten by ji předložil dlužníkovi k placení, ten by měl jen jedinou možnost, a to provést příkaz k úhradě na účet uvedený na směnce. (pokud pomineme, že se může jednat o účet cizí). Problém je ten, že majitel směnky nemá jistotu, že příkaz bude proveden a směnečná suma splacena, neboť zapláceno bude až připsáním sumy na účet majitele^{53, 54}.

9.3.2 Jiné způsoby plnění

S placením penězi se lze zřejmě nejčastěji setkat jako se způsobem úhrady směnečného závazku. Úhradou se však rozumí ve směnečném obchodu jakékoliv splnění směnečného závazku, třeba se nestalo právě placením penězi.⁵⁵ A proto i dnes nelze vyloučit,

⁵² Tamtéž, str. 18.

⁵³ Toto se řídí obecnou úpravou § 567 odst.2 OZ.

⁵⁴ Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. In. Bulletin advokacie, roč. 2004, č.5, str.18.

⁵⁵ Takto rozhodl o úhradě směnečné sumy již Nejvyšší soud Československé republiky ve věcech občanských dne 1.4.1924 v rozhodnutí Rv I 1799/23.

že směnka bude hrazena i jinak. I v tomto případě je však potřeba dohody mezi účastníky o tomto odlišném způsobu úhrady, výjimkou je pouze započtení.

Věřitel se může ocitnout v situaci, kdy předloží směnku dlužníkovi, ten však nemá dostatek peněz na zaplacení, a proto nabídne jako plnění jiné hodnoty, než peníze. V této chvíli může věřitel uvážit dobytost své směnky. Samozřejmě není povinen přijmout takovéto nabízené plnění, avšak je pro něj rozhodně lepší možností přijmout nepeněžitě plnění, které následně může prodat, popř. upotřebit sám, než vyžadovat plnění v penězích, kdy dobytost takovéto směnky v budoucnu by mohla být více než na pováženou.

Pokud se věřitel rozhodne přijmout plnění nepeněžitě, vyžaduje to dohodu, opět právně neupravenou, kdy obsah této dohody lze vymezit jako dání místo splnění. Předáním smluvených hodnot věřiteli zaniká směnečný dluh stejně, jako kdyby bylo plněno v penězích.⁵⁶

K přijetí jiné hodnoty namísto peněžitého plnění se vyjádřil ve svém usnesení i Vrchní soud v Praze, a to tak, že majitel směnky má právo na úhradu peněžité částky vyplývající ze směnečné listiny, kdy může namísto plnění podle směnky přijmout i jinou hodnotu, než je peněžité obnos, závisí to však na jeho ochotě. Dlužník ze směnky není oprávněn mu jakékoliv plnění vnutit. Majitel směnky postupuje v rámci svých práv, když takovou nabídku odmítne a trvá na zaplacení.⁵⁷ Z odůvodnění vyplývá, že soudem prvního stupně byl vydán směnečný platební rozkaz na částku přesahující tři miliony korun s 6 % úrokem. Odpůrcem byla tato částka akceptovatelná, odvolal se však do výroku o nákladech řízení, kdy popíral plný úspěch žalobce s tvrzením, že žalobci nabízel místo zaplacení směnečné sumy nemovitostí vyšší hodnoty, než na kterou zněla směnečná suma, což nebylo věřitelem-žalobcem přijato. Z tohoto žalovaný usuzoval, že žalobce nemusel podávat návrh na vydání směnečného platebního rozkazu, žalovaný chtěl dostát svým povinností ze směnky a směnečnou sumu uhradit jinou než peněžitou hodnotou, a tudíž by žalobci neměly být přiznány náklady řízení v plném rozsahu, když věc mohla být vyřešena mimosoudně. Vrchní soud se s tímto názorem neztotožnil. Zopakoval, že na majiteli nelze vynutit, aby se spokojil s jinou hodnotou. Nebylo by v rozporu s právem, kdyby na úhradu směnky přijal nabízenou nemovitost, jde však výlučně o jeho ochotu spokojit se s takovouto formou úhrady, tudíž nelze navrhovateli v tomto směru nic vytýkat, postupoval řádně. Opačné stanovisko nelze přijmout, neboť by to znamenalo, že by to byli dlužníci, kdo by mohli jednostranně vnutit věřiteli za plnění, ke kterému jsou vázáni, různé náhražky a věřitelé by se jimi museli uspokojit. To je úvaha zcela

⁵⁶ Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. In. Bulletin advokacie, roč. 2004, č.5, str. 19.

⁵⁷ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.1.1996 sp.zn. 5 Cmo 186/95.

zřejmě nesmyslná. Proto skutečnost, že odpůrce nabízel nemovitost, neznamená, že by se navrhovatel nemohl svého práva ze směnky domáhat a trvat na peněžitém plnění.⁵⁸

Ve směnečné praxi se lze často setkat s placením směnky směnkou. Tento proces by se mohl jevit, jako nahrazení původní směnky směnkou novou, ale ve skutečnosti jde o placení směnky původní. Podstata takového uspokojení směnečné sumy vyžaduje dohodu směnečného věřitele a dlužníka o tom, že směnka původní nebude vymáhána, pokud bude nahrazena směnkou novou. Samozřejmě je i zde předpoklad, že dlužník není schopen dostát svému závazku a směnku zaplatit. Takováto nová směnka se odlišuje od té původní ve dvou hlediscích. Jednak dobou splatnosti, která je prodloužena, a jednak vyšší směnečnou sumou. Do ní se zahrne nejen původní nezaplacená suma, ale i úroky a jiné nároky, které přiznává ZSŠ věřiteli, ale také i úroky a pohledávky z jiných pohledávek, jež má věřitel vůči dlužníkovi. Z tohoto vyplývá, že směnečná suma v nové směnce může být podstatně navýšena. Takto bývá zaplacená směnka původní směnkou novou, a to i s vedlejšími nároky. Může nastat i situace, kdy dlužník část směnečné sumy zaplatí penězi a druhou část uhradí právě formou vystavením nové směnky. Opět zde hovoříme o placení směnky směnkou.

Na roveň placení penězi, popř. prostřednictvím nové směnky, je započtení. Obecná úprava tohoto institutu je obsažena v občanském zákoníku v §§ 580-581. Ta si podmiňuje, aby pohledávka mezi věřitelem a dlužníkem byla vzájemná a stejného druhu, a také vypočítává pohledávky, jež nemohou být předmětem započtení, avšak takovouto úpravu lze dohodou stran vyloučit. Není tedy důvod, proč by i směnečné závazky nemohly být předmětem započtení.

Započtení může proběhnout i jednostranným právním aktem jedné ze stran za podmínky, že se závazek stal již splatným. Proto je nutné znát do hloubky problematiku spojenou se splatností směnek, jež je komplikovaná a kogentně upravená. Již v rámci předložení směnky lze provést úkon směřující k započtení pohledávky, a to buď ze strany věřitele, nebo dlužníka. Směnečný závazek tak zanikne stejně, jako by bylo placeno v penězích a stejný postup lze použít i co se týče vedlejších nároků, např. úroků.

O započtení lze uvažovat také v případě, že mezi věřitelem a dlužníkem existují vzájemné pohledávky, z nichž jedna má povahu závazku směnečného. I tento způsob placení směnky vyžaduje dohodu stran a co je důležité, lze započítat i pohledávky dosud nesplacené a i samotná dohoda může být uzavřena před splatností směnky. Forma takovéto dohody není zákonem určena, a proto se žádná určitá forma nevyžaduje.

⁵⁸ Tamtéž.

Shrneme-li placení směnky jiným způsobem než penězi, přichází tedy v úvahu tři způsoby, předání jiných hodnot, placení směnky směnkou a započtení.

9.4 Placení směnečné sumy při splatnosti a námitka placení při splatnosti

Kdo platí při splatnosti, zprošťuje se svého závazku, nejedná-li podvodně nebo nelze-li mu přičíst hrubou nedbalost. Je povinen zkoumat správnost řady indosamentů, nikoli však podpisy indosantů. Takto zní § 40 odst. 3 ZSŠ. Tato situace musí zcela odpovídat výše zmíněným požadavkům, tj. je plněno řádně a včas, řádnému majiteli, po předložení směnky, v době splatnosti, způsobem, který směnečné právo umožňuje. Povinnosti ze směnky se však zprostí za předpokladu, že jedná poctivě. Nepostačí skutečnost, že platí majiteli směnky legitimovanému ve smyslu § 16 ZSŠ.⁵⁹ Pokud měl známost o tom, že jde sice o osobu formálně směnkou legitimovanou, ale ve skutečnosti držící směnku neprávem, není povinen na směnku platit a naopak, kdyby v této situaci platil, nezanikla by práva ze směnky a řádný majitel směnky po restituci narušeného stavu by mohl právem na nepoctivém dlužníku požadovat, aby znovu platil. Povědomost o vadnosti držitele směnky musí být pozitivní. Dlužník musí o této skutečnosti vědět, musel se jí zkrátka nějak dozvědět, možná náhodně, možná tak, že majitel, kterému byla směnka odcizena, o tom dlužníka přímo vyrozumí. Nelze ovšem požadovat, aby po těchto okolnostech dlužník, kterému je směnka předložena, pátral sám ze své iniciativy.⁶⁰

Sám zákon ukládá tomu, kdo směnku platí, aby provedl legitimaci předkladatele směnky. Zákon uvádí zkoumat správnost řady indosamentů. Vyplývá to z pravidel uvedených v § 16, kdy je třeba, aby bylo možno dovodit, že předkladateli směnka tzv. svědčí.

Dlužník je tedy povinen prozkoumat všechny rubopisy na směnce, avšak pouze formálně, zda na sebe logicky navazují. Vůbec by nevadilo, kdyby bylo později zjištěno, že některý z indosantů neexistuje, nebo že indosant je nezpůsobilý se směnečně zavazovat, že se jedná o indosanta fiktivního. Důvodem tohoto formálního a nikoli materiálního pojetí je, že při předložení směnky je potřeba se prakticky okamžitě rozhodnout, zda směnku zaplatit nebo ne, a na jiné zkoumání, než na prověrku formálního obsahu, není ani časový prostor.⁶¹

⁵⁹ § 16 odst. 1 zní: O tom, kdo má směnku v rukou, platí, že je řádným majitelem, prokáže-li své právo nepřetržitou řadou indosamentů, a to i tehdy, je-li poslední z nich blankoindosamentem. Přeškrtnuté indosamenty platí za nenapsané. Následuje-li po blankoindosamentu další indosament, platí, že podpisatel tohoto indosamentu nabyl směnky blankoindosamentem.

⁶⁰ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 135-136. ISBN 80-7179-347-7.

⁶¹ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 136. ISBN 80-7179-347-7.

Zákon také výslovně říká, že není potřeba zkoumat podpisy. Ty jen formálně osvědčují identitu indosantů. Proto i vzhledem k výše zmíněnému nebude na překážku z hlediska zániku povinnosti ze směnky, že podpis byl např. falšován. I zde platí, že dlužník nesmí jednat podvodně nebo se provinít hrubou nedbalostí.

Může se stát, že sled rubopisů nebude odpovídat formální logice a vznikla by tak otázka, komu má dlužník plnit, když řada rubopisů je nesprávná. V tomto případě by měl majitel směnky povinnost při prezentaci osvědčit, že i přesto je řádným majitel a věřitelem ze směnky. Nepostačovalo by pouhé ústní tvrzení, musel by být předložen písemný důkaz. Pokud by dlužník i přes tyto pochybnosti plnil, jednal by na své riziko a mohl by nastat stejná situace, jako při placení před splatností.

Zaplacením splatné směnky vyvazuje dlužník sebe a své následníky na směnce a je-li zaplacen směnečníkem, příjemcem, výstavcem směnky vlastní nebo umístěncem, jsou vyvázáni i ostatní dlužníci. Následně možná námitka zaplacení při splatnosti není absolutní, ale relativní, jako tomu je v případě zaplacení před splatností. Rozdíl je v tom, že splatnou směnkou může zaplatit kterýkoliv dlužník a nelze říci, že nedošlo k zaplacení směnky vzhledem k osobě toho, kdo směnku zaplatil. Avšak jen zaplacení směnky osobou k tomu povolnou vyvazuje ze směnečného závazku i ostatní dlužníky. Kdyby došlo k zaplacení jiným směnečným dlužníkem, např. avalistou či nepřímým dlužníkem, či dokonce jen čestným plátcem, jedná se vždy o placení postižní a nepůjde o úplnou výplatu směnky.

Závěrem k problematice placení a námitkami s tím spojenými lze shrnout, že se jim lze vyhnout v případě, že je placeno osobou povinnou a že směnka bude proti úhradě vyžádána zpět a bude na ní vyznačeno, že byla zaplacená (kvitance). Právo na vydání směnečné listiny má v zákoně své odůvodnění, směnka se stahuje z oběhu a tak nemůže být vyžadováno opětovně plnění, jak jsem popsala výše. Je na pováženu, že si dlužník (-ci) po zaplacení nevyžádal (-i) směnku zpět a následně se musí bránit námitkami zaplacení. Lze si představit dva případy. Buď dlužníci používají smyšlenou námitku, aby poškodili majitele směnky anebo skutečně dlužníci plní jeden po druhém, aniž by si vyžádali směnku zpět.⁶²

⁶² Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. In. Bulletin advokacie, roč. 2004, č.5, str.27.

9.5 Částečné plnění

Zaplacení celé směnečné sumy je předpokládán závěr směnečného vztahu. Nabízí se však otázka pro případ, kdy osoba povinná k zaplacení nemá k dispozici celý směnečný peníz, ale rozhodne se nabídnout alespoň částečné plnění svého dluhu. Je majitel směnky povinen přijmout toto částečné plnění? A co se stane s takto částečně splacenou směnkou, pokud je to vůbec možné?

Zákon směnečný a šekový částečné plnění připouští v § 39 odst. 2 a 3, resp. se o něm nezmiňuje přímo, ale spíše oklikou, a to následovně:

- 2) Majitel nesmí odmítnout placení částečné.
- 3) Při částečném placení se může směnečník domáhat, aby toto placení bylo na směnce vyznačeno a aby mu bylo o něm vydáno potvrzení.

Z tohoto znění zákona je jasné, že pokud směnečný dlužník nabídne částečné plnění, majitel nesmí toto plnění odmítnout. Není důvod k tomu, aby když u běžných závazků lze plnit jen částečně, bylo tomu jinak u směnek. Věřitel musí přijmout i sebe menší část směnečné sumy snad jen s jedinou výhradou, a to šikanózního výkonu práva, např. pokud by dlužník majitele obtěžoval opakovanými nabídkami na zaplacení zcela bagatelních částek.⁶³ Jelikož nedochází k úplné úhradě dluhu, není zde právo dlužníka a naopak povinnost věřitele vydat směnku, neboť by majitel ztrácel legitimaci pro výkon zbývajících práv ze směnky. Plátce má však právo požadovat, aby byla na směnce vyznačena doložka o tomto částečném plnění. Navíc může také požadovat, aby mu bylo vydáno potvrzení o takto zaplacené částce. Jedná se o běžnou, mimosměnečnou, kvitanci.⁶⁴

I když dlužník, který platí částečně směnku, nevyužije právo požádat o vyznačení částečné platby na směnce, nebrání mu to prokázat jiným způsobem, že směnka byla částečně uhrazena.⁶⁵ V tomto případě se navrhovatel domáhal zaplacení směnečné sumy ve výši jednoho milionu korun. Soudem prvního stupně byl vydán směnečný platební rozkaz, proti kterému podal odpůrce včas námitky, kdy jeho obranou bylo, že polovinu sumy již uhradil, a proto se domáhal v tomto rozsahu zrušení platebního rozkazu. Jako důkaz svého tvrzení předložil soudu příjmový doklad, jenž zněl na částku 500.000,-Kč, v kolonce účel platby bylo uvedeno „úhrada faktur“ a k tomu připsáno uhrazeno na směnku. Tuto částku odpůrce složil u navrhovatele a na základě tohoto mu byl vydán výše zmiňovaný doklad s poznámkou „úhrada

⁶³ Kotásek, J. Směnečné právo. Komentář k čl.I zákona směnečného a šekového. Praha: Prospektrum,, str.156. ISBN 80-7175-136-7.

⁶⁴ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 132. ISBN 80-7179-347-7.

⁶⁵ Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2.7.1998 sp. Zn. 5 Cmo 370/98.

faktur“, kterou zde dopsala zaměstnankyně navrhovatele po předchozí dohodě s navrhovatelem, svým zaměstnavatelem. Druhou poznámku zde vyznačil odpovědný pracovník odpůrce, a to po telefonické domluvě s navrhovatelem. Tyto skutečnosti chtěl odpůrce prokázat také svědeckou výpovědí těchto dvou zaměstnanců.

Soud konstatoval, že poznámka dodatečně uvedená odpovědným pracovníkem odpůrce na pokladní doklad nemůže nahradit vyznačení částečné platby na směnce ve smyslu § 39 odst. 3 ZSŠ, neboť toto potvrzení vyznačuje na směnku toliko majitel směnky. Není sice pochyb o tom, že byla namítaná částka zaplacená, nebylo však prokázáno, že šlo o platbu na směnku, ze které byla vymáhána práva v daném řízení.⁶⁶ Soud prvního stupně ani neprovedl důkaz výsledkem odpovědného pracovníka, aby umožnil odpůrci prokázat, že došlo k částečnému plnění směnky, a ponechal platební rozkaz v platnosti. Odpůrce proti němu podal odvolání.

Vrchní soud v Praze sice také seznal, že částka zaplacená byla, avšak byl zcela nejasný účel této platby. Odlišil se však svým názorem k provedeným důkazům, kdy vyvodil, že je zcela zásadní, aby byl proveden výslech odpovědného pracovníka, aby bylo prokázáno, že byla uzavřena dohoda, byť zcela neformálně v průběhu telefonického rozhovoru, že částka půl milionu korun bude částečnou úhradou ze směnky. Toto tvrzení je ze strany odpůrce zcela zásadní a je nutné mu umožnit provést všechny důkazy, které by objasnily věc a prokázaly jeho námitková tvrzení.⁶⁷

Z výše uvedeného lze dovodit, že přestože poznámka o úhradě směnky na příjmovém dokladu nemůže nahradit doložku o částečné platbě na směnce, může dlužník prokázat, že směnečná suma byla částečně uhrazena, např. svědeckou výpovědí.

Takovýto závěr soudu je zcela správný a plně se s ním ztotožňuji. Bylo by zcela chybné, kdyby zaplacení směnky mohlo být prokázáno pouze vyznačením této skutečnosti na směnečné listině a pro účastníky řízení by to znamenalo výraznou právní nejistotu. Přestože jsou směnky právní institut zcela formální a rigidní, nelze dle mého názoru trestat jakýkoliv nedostatek v jednání ze strany dlužníka. Navíc, když je jeho právem a nikoli povinností, aby si zaplacení směnečné sumy nechal vyznačit na směnce.

V praxi dále není výjimkou, kdy u jedné směnky figuruje více výstavců nebo směnečníků, resp. příjemců. Směnka může být prezentována a následně zaplacená jen jedním z nich s účinky pro všechny ostatní. Může se ale také stát, že výstavce č. 1 zaplatí jen část směnečné sumy. Poté by majitel byl nucen postupovat tak, že by musel předložit směnku i dalším výstavcům a přijímat částečná plnění postupně od každého z jejich celkového počtu až

⁶⁶ Tamtéž.

⁶⁷ Tamtéž.

do úplného zaplacení. Poslednímu plátcí by byla směnka vydána, předchozí plátcí by však měli vyžadovat vyznačení doložky o částečném placení.

10. Kvitance směnky

Sám ZSŠ ve svém § 39 odst. 1 doporučuje, aby po zaplacení směnečného penízu směnečník⁶⁸ žádal, aby mu byla směnka vydána a opatřena potvrzením majitele o placení. Jelikož se jedná pouze o doporučení, nemělo by dodržení tohoto postupu žádné právní následky.

Takovouto směnku s vyznačeným zaplacením nazýváme směnkou kvitovanou. Toto ustanovení je zcela dispozitivní, neboť směnečník může, ale nemusí zažádat o vydání kvitované směnky. Bylo by však chybou kvitovanou směnku nežádat. Tímto úkonem, vyznačením zaplacení a vydáním směnky osobě platící, se stahuje směnka z oběhu a směnečný dlužník, ať již přímý nebo nepřímý, má tak jistotu, že již nikdo jiný nebude žádat plnění z této směnky. Žádat vydání směnky je však pouze právem plátce, a jak jsem již zmínila výše, nemá povinnost si směnku vyžádat. Odtud je směnka označována jako papír výplatný.⁶⁹ Vedle vydání směnky může požadovat, aby na směnce byla vyznačena doložka o zaplacení směnky. Význam takovéto doložky je, že prokazuje, že směnka byla uhrazena, neboť samotné držení směnky dlužníkem ještě jednoznačně neprokazuje, že byla zaplacená. Zákon nepředepisuje formu takovéto doložky, v praxi bývá uvedeno obvykle slovo „zaplaceno“ nebo „vyplaceno“ a podpis předkladatele směnky. Umístění této doložky se doporučuje na rubu na jeho horním okraji, popř. za posledním zápisem na rubu směnky.

Jestliže by majitel odmítl vydat kvitovanou směnku, mělo by to pro něj nedozírné důsledky. Takovouto směnku nelze považovat za předloženou a dlužník se nedostává do prodlení s jejím zaplacením. Navíc vůči přímým dlužníkům by ztratil postihová práva!

Dále i pro částečné plnění platí, že pokud by majitel odmítl vyznačit na směnce toto částečné plnění, popř. by vůbec toto částečné plnění nepřijal, co do rozsahu nabídnutého plnění by se směnka považovala za nepředloženou a dlužník nemusí své nabídnuté plnění majiteli odevzdat, samozřejmě se tím ani nedostává do prodlení, naopak, věřitel i zde ztrácí postihová práva vůči nepřímým dlužníkům co do rozsahu částečného plnění. A také v případě, že by majitel byl ochoten přijmout částečné plnění, ale nechtěl by takovéto částečné plnění vyznačit na směnce, pak nemusí být placeno v tomto rozsahu se stejnými důsledky.

V rozsahu, v jakém byla směnka zaplacená, buď celá, nebo částečně, zanikají práva ze směnky. Zanikají jak vůči přímým dlužníkům, tak vůči dlužníkům nepřímým. Takovéto

⁶⁸ Zákon používá v tomto ustanovení pouze pojem směnečník, ale není důvod vylučovat jakoukoliv jinou osobu, která by zaplatila, např. příjemce, rukojmí, apod.

⁶⁹ Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. Vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, str. 131. ISBN 80-7179-347-7.

účinky má placení směnky příjemcem, ale také tehdy, je-li zaplácena pouze směnečníkem, kdy je-li placeno směnečníkem, zanikají práva zejména vůči výstavci směnky cizí, který má postavení nepřímého dlužníka. Stejně účinky má i placení umístěncem. Takže po placení těmito osobami je majitel směnky povinen vydat kvitovanou směnku a zaniká tím směnečný závazek.

11. Údaj o platebním místě

Směnka musí vždy obsahovat určení místa splatnosti, tedy určení místa, kde má dojít ke splnění povinnosti zaplatit ze směnky. Jak bylo zmíněno dříve, jsou směnky závazky peněžité povahy, ale nelze obecně určit, zda se jedná o dluh donosný, nebo odnosný. Toto vyplývá právě z určení platebního místa určeného přímo ve směnečné listině. Platebním místem může být jakékoliv místo ve světě, nezáleží přitom, jaké státní příslušnosti jsou účastníci směnečného závazku, bez ohledu na měnu, ve které má být směnka zaplacená, či jiné okolnosti.

V platebním místě se zavazují přímí dlužníci, že směnečnou sumu zaplatí, a věřitel se má právo jen v platebním místě dožadovat zaplacení směnky. Mimo platební místo není dlužník povinen směnku proplatit, ale ani majitel směnky není povinen mimo platební místo přijmout nabízený směnečný peníz.⁷⁰ Platební místo je obě strany pouhou jistotou, k zaplacení směnečné sumy může dojít i na jiném místě, pokud s ním dlužník i věřitel souhlasí.

Za platební místo může být označeno jakékoliv místo, které se vztahuje např. k dlužníkovi, věřiteli, ale i jiné osobě, resp. účastníkovi směnečného závazku, nebo se může jednat o místo, se kterým žádný z účastníků není nijak spjat.

Mimořádný význam má z hlediska praktického. Jak již bylo zmíněno výše, je nutné směnku nejdříve prezentovat, aby následně mohlo dojít k jejímu zaplacení. Kdyby majitel směnky neznal místo, kde má směnku předložit, nedomohl by se tak své směnečné sumy. Z těchto důvodů je tento údaj zcela nezbytný, jen v platebním místě se majitel může legitimovat směnkou a vyžadovat její zaplacení osobou povinnou.

Místo musí být uvedeno výslovně, a to doložkou. Nelze v tomto případě použít ustanovení místa splatnosti podle občanského nebo obchodního zákoníku v případě, že by takovýto údaj chyběl, neboť určení místa splatnosti je podstatnou náležitostí obou druhů směnek a její absence by znamenala neplatnost samotné směnky. ZSŠ umožňuje, aby tato výslovná doložka byla nahrazena místem, které je uvedeno u jména směnečníka, ale toto lze užít samozřejmě jen u směnky cizí.⁷¹ Poté hovoříme o tzv. zákonném platebním místě. Směnečník musí být označen na směnce jménem, bydliště nebo sídlo se nevyžaduje. Je to však žádoucí, aby směnečník byl konkretizován, i když to ze zákona nutné není. Bude-li směnečník uveden i s bydlištěm nebo sídlem, není výslovná doložka o místě splatnosti nutná, neboť podpůrně platí, že tímto místem je místo uvedené u jména směnečníka. Toto místo se zároveň považuje za jeho bydliště, popř. sídlo. Jedná se o zákonnou fikci, která platí pro daný směnečný vztah.

⁷⁰ Tamtéž. Str.13-14.

⁷¹ § 2 odst. 3 ZSŠ

Dokazování opaku nemá žádný význam, neboť i kdyby toto bylo prokázáno, nepřihlíželo by se k tomuto. Teprve v situaci, kdy by chyběla na směnce doložka o platebním místě, popř. ani jméno směnečníka není doprovázeno údajem o bydlišti, způsobilo by to neplatnost směnky pro nedostatek náležitostí.⁷²

Může také nastat případ opačný, kdy na směnce se vyskytuje výslovná doložka o místě splatnosti a zároveň je ke jménu směnečníka připojen místní údaj. Je nutné si uvědomit, že zákonné ustanovení o bydlišti směnečníka, je jen podpůrné pro případ, že by výslovná doložka na směnce chyběla, proto výslovné určení místa má přednost před určením místa u jména směnečníka, resp. před určením zákonným.

Platební místo nesmí být stanoveno alternativně, např. uvedením „v Olomouci“ nebo „v Ostravě“. Takto určené místo splatnosti by bylo neurčité, neboť nelze přesně určit, kde má být směnka prezentována a také zaplacená. Mnohem problematičtější by ještě bylo, kdyby byly uvedeny dvě města z různých států. Následkem toho by vznikla také pochybnost o právním režimu směnky. Takto alternativně určená místa by způsobovala neplatnost směnky. Nebylo by to možné zhojit ani zákonnou fikcí o bydlišti směnečníka, neboť byť je doložka neplatná, je patrné, že výstavcovým úmyslem nebylo ztotožnění místa placení s místem uvedeným u jména směnečníka.

Dalším případem, s jakým se lze v praxi setkat, jsou směnky, které označují platební místo tak, že je směnka splatná v sídle nebo bytě určité osoby, anebo dokonce obsahuje údaj, který jen obecně označuje platební místo jako sídlo nebo bydliště majitele směnky, ale tato osoba již není konkretizována jménem a jednalo by se tak o kteréhokoliv v úvahu přicházejícího majitele směnky, jakož i o kteréhokoliv jeho bydliště. Takovéto směnky nelze považovat za směnky platné. Přestože by byla osoba určena ve směnce určitě, svým jménem, neurčitost je spatřována v tom, že místem splatnosti by mohlo být kterékoliv místo, kam by se daná osoba přestěhovala. Pokud není majitel ve směnce ani jmenován, lze hovořit o neurčitosti zcela, neboť nejen, že se bude měnit platební místo s každým přestěhováním majitele směnky, ale také při každém jejím převodu, či přechodu.

Z napsaného však nelze vyvozovat, že by nebylo možné určit platební místo jako sídlo či bydliště určité osoby, toto v rozporu se směnečným právem není, je však potřeba vždy uvést adresu takového bydliště či sídla, jen toto lze považovat za řádné a určité označení platebního místa.

⁷² Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, str. 87. ISBN 80-7179-549-6.

Po vydání směnky do oběhu již platební místo nelze měnit, a to ani mimosměnečnou dohodou, protože kde má být placeno musí vyplývat přímo ze směnečné listiny. Proto je možné, aby byla směnka splatná u prvního majitele směnky, čili dlužník musí směnečnou sumu doručit, i přesto, že směnka byla převedena na nového majitele. Pozdější majitel i dlužník se v době splatnosti musí dostavit k prvnímu majiteli.

Vzhledem k tomu, že směnečné závazky vyžadují určitost, i označení platebního místo musí být určité, jak vyplývá z výše uvedeného, hranicí pro určitost by bylo označení místa splatnosti názvem obce či města. Neuplatňuje se tedy určitost absolutní, ale pouze relativní. Označení platebního místo jako „Česká republika“ by bylo nedostatečné. Lze seznat, že označení za platební místo nějaké velké město, např. Prahu, se může jevit jako nepříliš určité a pro samotnou prezentaci směnky zřejmě nesnadné, nelze ale v tomto případě hovořit o neplatnosti směnky pro její neurčitost. Nezáleží tedy, zda se jedná o město malé, či velké. Záleží tedy pouze na účastnících směnky, s jakou pečlivostí určí platební místo. Proto lze jen doporučit obezřetnost u směnek, které sice odpovídají zákonné určitosti pro označení platebního místa, ale pro praxi zjevně nebude postačující, aby majitel směnky hledal platební místo v milionovém městě.

Abych přiznala, nezdá se mi toto řešení příliš šťastné. Víím, že se jedná o ustanovení zákona a nevyplývalo z rozhodovací praxe soudů, přesto bych řekla, že se jedná o příliš laxní ustanovení. Když se podíváme na směnečné právo jako celek, vyznačuje se přísným formalismem, dodržováním přesných náležitostí, které jsou upraveny detailně v zákoně nebo následnou rozhodovací praxí. Samozřejmě město Praha je dostatečně určité a nikdo si zřejmě nepředstaví jiné město, než právě to hlavní (i když se nachází i v USA). Ale v České republice existuje mnoho obcí, které se svými názvy shodují. Např. obec Horní Lhota. Můžeme ji nalézt u Ostravy, ale také u Zlína. Takovéto určení platebního místa se mi nezdá dostatečně určité, resp. dostatečně konkrétní, a z pohledu precizního směnečného práva se mi zdá nepochopitelné, aby označení platebního místa „Horní Lhota“ za dostatečně určité považováno bylo.

Uvědomuji si protiargument, kdy platební místo nemusí být ani skutečné, dokonce může být vymyšlené, tak proč by nedostačovalo pouhé uvedení názvu města, či obce. Pro mne je to však nedostačující a nikdy bych nepodepsala, či neindosovala směnku s takto vymezeným platebním místem.

Jak vyhledat konkrétní místo v platebním místě určeném pouze názvem města, řeší § 87 ZSŠ, jehož první odstavec zní:

- 1) Předložení směnky k přijetí nebo k zaplacení, pořízení protestu, vyžádání stejnopisu směnky, jakož i všechny ostatní úkony, které musí být provedeny u určité osoby, nutno vykonat v místnostech, kde provozuje svůj podnik, a nemá-li jich, nebo nedají-li se vypátrat, v jejím bytě. Jinde mohou být provedeny jen tehdy, souhlasí-li obě strany; souhlas se vyznačí v protestu.

Jedná se jen o demonstrativní výčet směnečných úkonů. Je-li místo provedení některého z úkonů stanoveno přesně, toto ustanovení se nepoužije. Případ, kdy se tento paragraf použije, se nevztahuje jen na označení platebního místa názvem obce či města. Může se jednat i místo, které je určeno přesnou adresou, ulicí a číslem domu, kdy ani toto označení nemusí být zcela exaktní, neboť v domě se může nacházet více bytů či více sídel různých firem. Toto ustanovení poskytuje návod, jak určit konkrétní místo splatnosti, které bylo původně stanoveno jen rámcově.

Pokud se jedná o podnikatelský subjekt, je předně potřeba vyhledat jeho provozní místnosti, prodejny, dílny, sklady. V podstatě jakoukoliv místnost, kde lze efektivně dosáhnout zaplacení směnky, tudíž pravděpodobně místa, kde se nacházejí odpovědní zástupci a pracovníci. Pokud nelze takovéto místnosti vyhledat, je třeba vyhledat sídlo právnické osoby, nebo byt (byt vyhledáváme i v případě, že se jedná o fyzickou osobu). Avšak nejedná se o nějakou alternativu. Pokud provozovna existuje, nelze alternativně vyhledat byt, protože se hledaná osoba v provozně např. nevyskytovala. Místem provedení daného úkonu je tedy buď provozovna, nebo jen byt.

Druhým extrémem od označení platebního místo jen názvem města je jeho určení do naprostého detailu. Tato přesnost nemusí spočívat pouze v uvedení konkrétní adresy, ale i uvedením určité, přesně specifikované místnosti.

Platební místem nemusí být město či obec jen v České republice, samozřejmě lze připustit všechna města na světě. Směnka by měla být jednojazyčná, ale u označení platebního místa se připouští výjimky. Přestože by směnka zněla v českém jazyce, může být místo platební označeno ve své originální podobě, např. Wien, Los Angeles apod. Přestože existuje český ekvivalent pro dané město, je třeba připustit jeho originální podobu a nepostihuje to směnku neplatností.

Co jedná umístění platebního místa na směnečné listině, praxe není v tomto jednotná. Na formulářových směnkách bývá uvedeno vpravo nahoře, ale nebývá výjimečné, že je označení platebního místa umístěno přímo v textu směnečného závazku, nebo vlevo dole na listině.

Stejně jako u jiných závazků, lze provádět změny i v textu směnky, tudíž lze změnit mimo jiné i platební místo. Obecně platí, že byl-li změněn text směnky, jsou zavázáni touto změnou jen ti, kdo se podepsali na směnku po této změně. Ti, kdo se zavázali dříve, jsou zavázáni podle textu původního, popř. by se museli nově zavázat přímo na směnce.

11.1 Určitost platebního místa ve světle judikatury

V posledních letech se k soudům dostalo několik případů smének, u nichž bylo platební místo určeno různými způsoby, resp. se jednalo o označení platebního místa odkazem na sídlo remitenta, sídlo věřitele nebo sídlo prvního věřitele, které byly na směnkách uvedeny a konkretizovány na jiném místě. Soudy se tedy musely vypořádat s problémem, na kolik je takovýto odkaz určitý. Tato zcela zásadní otázka pro platnost směnky se ukázala jako problematická. Existuje několik rozhodnutí Nejvyššího soudu, která si de facto odporují, a některé právní věty dokonce vycházejí ze stejného rozhodnutí a jsou přitom vzájemně protichůdné. Běžná rozhodovací praxe tak některá tato rozhodnutí zcela odmítla a neztotožnila se s názorem Nejvyššího soudu. Také jedno z rozhodnutí Vrchního soudu nebylo obecnou praxí přijato.

Nejdříve bych chtěla srovnat dvě rozhodnutí, jedním je rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.10.2006, sp. zn. 5 Cmo 343/2006 a druhým rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.8.2005, sp.zn. 29 Odo 1053/2004. Oba se týkaly v podstatě totožného problému, závěry soudů však byly odlišné.

Nejdříve bych rozebrala rozhodnutí vrchního soudu. V tomto případě se jednalo o směnku vystavenou na řad. To znamená, že v tomto případě splývá osoba výstavce a remitenta směnky. Ve směnce byla uvedena jako remitent společnost F. s.r.o., se sídlem Praha 1, H.ulice, k údajím o platebním místě bylo napsáno, že směnka má být splacena v sídle remitenta. Jednalo se tudíž pouze o odkaz na sídlo uvedené v jiné části směnky. Soud došel k závěru, že platební místo není v tomto případě dostatečně určité a způsobuje to tedy neplatnost směnky. Vycházel z myšlenky, že v případě, že by se změnilo sídlo remitenta, změnilo by se tak i platební místo. Navíc nelze určit, zda by bylo rozhodné sídlo v době vystavení směnky, nebo místo, kde bude remitent sídlit v době splatnosti. Okolnost, že by ke změně sídla nedošlo, podstatná není, soud pracoval s tím, že by k tomu mohlo dojít.

V tomto případě nelze ani použít tzv. zákonné platební místo, to by bylo použitelné tehdy, pokud by směnka vůbec o platebním místě nezmiňovala.

Závěr vrchního soudu tedy byl, že údaj ve směnce, že tato je splatná v sídle remitenta, činí směnku neplatnou pro neurčitý údaj platebního místa. Zákonné platební místo se v tomto případě nemůže uplatnit.⁷³

S takovýmto závěrem nemohu souhlasit. Soud zjevně vůbec neuvažoval nad možností, že účastníci směnečného vztahu měli na mysli sídlo uvedené u názvu společnosti na listině směnky. Operoval pouze s možností, že údaj „platební místo: sídlo remitenta“ odkazuje na jakékoliv místo, kde by remitent měl sídlo buď v době vystavení směnky, nebo v době její splatnosti. Takovýto závěr se zdá být chybný. Je třeba si uvědomit, že sídlo remitenta je uvedeno srozumitelně a určitě ve směnečné listině, přestože není konkretizováno u údaje o platebním místě, ale u údaje o remitentovi. Vrchní soud vycházel pouze z dikce slovního spojení „platební místo: sídlo remitenta“ a neposuzoval směnku jako celek, kdy se sídlo remitenta na listině přece vyskytovalo. Zaměřil se tedy na izolované slovní spojení a i Nejvyšší soud konstatoval, že nelze údaj o platebním místě zkoumat samostatně, aniž by došlo k jeho výkladu s textem směnečné listiny jako celku.

Druhé výše zmiňované rozhodnutí bylo vydáno Nejvyšším soudem a bylo poměrně silně kritizováno a praxí nepřijato. Je třeba si však uvědomit, že argumentace, kterou použil Nejvyšší soud pro své závěry je správná a nyní všeobecně přijímaná, jen formulace právní věty se jeví nedostatečnou.

V tomto rozsudku se jedná téměř o stejný případ, jako u Vrchního soudu, kdy platební místo bylo určeno jako „sídlo věřitele“. To bylo konkretizováno v textu listiny u jména, resp. názvu věřitele. Nejvyšší soud seznal, že v tomto kontextu je platební místo na předmětné směnce vymezeno zcela přesně a určitě, neboť směnka obsahuje konkrétní a určitou adresu označenou jako sídlo věřitele a následně je toto sídlo určeno jako místo platební.

Soudy nižších stupňů dovozovaly neplatnost takovéto směnky z důvodu neurčitosti takto uvedeného platebního místa nejen s přihlédnutím k tomu, že může dojít ke změně majitele směnky, tedy věřitele, ale rovněž ke změně sídla věřitele, v jehož prospěch byla směnka vystavena v době trvání směnečného závazku.⁷⁴

Nejvyšší soud však vyšel z argumentace, že platební místo zůstává platebním místem i tehdy, jestliže se změní účastníci směnečného vztahu, a z tohoto dovozuje svůj závěr, že směnka, na které je určitě a srozumitelně vyznačeno sídlo věřitele a údaj o tom, že sídlo tohoto věřitele je místem, kde má být placeno, není neplatná pro neurčitost platebního místa.⁷⁵

⁷³ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.10.2006, sp. zn. 5 Cmo 343/2006

⁷⁴ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.8.2005, sp.zn. 29 Odo 1053/2004

⁷⁵ Tamtéž.

Nejvyšší soud zde očividně více zkoumal pojem sídlo jako takový a nezaměřil se na to, jaký to má důsledek ve spojení s pojmem věřitel. Navíc je tento rozsudek oním protirečícím si, neboť soud užívá jednak slovní spojení „sídlo věřitele“, tudíž v úvahu přichází jakýkoliv věřitel z jedné směnky, a „sídlo prvního věřitele“, tj. v tomto případě by měl na mysli sídlo remitenta. Pro určitost platebního místa soudní praxe zcela odmítla označení „sídlo věřitele“, „sídlo prvního věřitele“ je všeobecně přijímáno⁷⁶ a takto je také judikováno v rozhodnutí Vrchního soudu, o němž se zmiňuji v dalším odstavci.

Na závěr k tomuto rozsudku Nejvyššího soudu je třeba dodat, že aby mohlo být platební místo dostatečně určité, aby mohlo být označeno jako „sídlo prvního věřitele“, musí být toto sídlo na směnce uvedeno u jména, resp. názvu remitenta!

Zjevně nejlépe a praxí také přijatelně formuloval pro problematiku určitosti platebního místa závěr ve svém rozsudku Vrchní soud v Praze ze dne 24.4.2007, sp. zn. 12 Cmo 347/2006. Ten zhodnotil, že z hlediska určitosti platebního místa je platnou směnka, ve které je v údaji remitenta uvedena adresa, výslovně označená za sídlo, přičemž ve směnce je jako platební místo uvedeno „sídlo remitenta“.⁷⁷

Vrchní soud v tomto případě potvrdil, že při hodnocení určitosti platebního místa je třeba vycházet z celé směnečné listiny a nejen z údaje o platebním místě vytrženém z kontextu. Celý případ rozeberu v následující kapitole.

11.1.1 Varianty vyznačení platebního místa – shrnutí k určitosti platebního místa

V praxi se lze setkat se třemi variantami vyznačení platebního místa, které v podstatě byly projednávány ve zmíněných rozhodnutích.

První variantou je označení platebního místa „sídlo věřitele“, popř. „sídlo majitele směnky“. Přičemž je toto sídlo uvedené u remitenta výslovně označeno v textu směnky. Takovéto označení bylo použito i v rozhodnutí Nejvyššího soudu sp. zn. 29 Odo 1053/2004. V tomto případě není zřejmé, v sídle kterého věřitele má být směnka splatná, zda v sídle prvního majitele (prvního věřitele ze směnky-remitenta) či zda je splatná v sídle současného majitele, na kterého byla směnka převedena. Nelze připustit, aby se platební místo měnilo s každým novým majitelem, a proto by takovéto místo nebylo možno považovat za dostatečně určité. Z těchto důvodů nelze pokládat směnku s označením platebního místa „v sídle

⁷⁶ Oba způsoby takto určeného platebního místa jsou uvedeny v probíraném rozsudku. Spojení „sídlo prvního věřitele“ se posléze objevuje ve stanovisku Nejvyššího soudu ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek č. 4 z roku 2008.

⁷⁷ Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24.4.2007, sp. zn. 12 Cmo 347/2006.

věřitele“ nebo „v sídle majitele“ za platnou.⁷⁸ Je tedy nutno konstatovat, že takovýto závěr se neshoduje se zmiňovaným rozhodnutím Nejvyššího soudu. A jak jsem již uvedla, soud se zabýval spíše pojmem „sídlo“ než pojmem „sídlo věřitele“.

Druhou variantou je označení „v sídle remitenta“, přičemž adresa sídla *není* u označení remitenta uvedena., je uvedeno pouze jméno, resp. název remitenta. Není zde pochybnost o osobě, v jejímž sídle má být placeno, neboť remitent je osoba neměnná, problém je, že platební místo nelze určit proto, že není jasné, zda se jedná o sídlo tohoto remitenta v době vystavení směnky, či v době její splatnosti. Na směnce se žádné sídlo nevyskytuje. Je jasné, že nelze požadovat po dlužníkovi, aby zjišťoval adresu platebního místa z obchodního či jiného rejstříku, ať již v době vystavení směnky či v době její splatnosti, a proto je tuto variantu určení platebního místa třeba odmítnout a dovodit, že se nejedná o platnou směnku.

Třetí varianta byla projednávána v případě rozsudku Vrchního soudu ze dne 31.10.2006, sp. zn. 5 Cmo 343/2006. Zde bylo platební místo označeno „v sídle remitenta“, kdy od varianty druhé se liší v tom, že v textu listiny je výslovně označena adresa sídla remitenta. Samozřejmě i zde se uplatní závěr, že remitent je osoba neměnná.

Pojem „sídlo“ u údaje o platebním místě je v tomto případě považován za „verbální zkratku“ pro sídlo, které je uvedeno u jména remitenta. A to dokonce bez ohledu na to, zda je to skutečné sídlo remitenta, či zda je takovéto sídlo uvedeno v obchodním rejstříku, či by se jednalo o vymyšlenou adresu. U platebního místa se zkoumá pouze jeho určitost a ne pravdivost.

V tomto případě tedy Vrchní soud došel k závěru, že pokud je takto specifikováno platební místo, jedná se o směnku platnou.

Jak jsem již uvedla, jedná se o názor přijatý i právní praxí a já se s ním také zcela ztotožňuji. S takovýmto závěrem není ani v rozporu stanovisko Nejvyššího soudu, který považuje za platnou směnku s určením platebního místa jako „sídlo prvního věřitele“, tedy nikoliv jako „sídlo věřitele“.

⁷⁸ Derka, L. Vrchní soud v Praze: K určitosti místa placení směnky. Právní rozhledy, 2007, č. 19., str.723.

12. Závěr

V úvodu jsem si vytyčila cíl, a to postihnout a analyzovat veškeré postupy, které vedou od podepsání směnečné listiny až k zaplacení samotné směnečné sumy. Mou snahou taktéž bylo analyzovat současnou právní úpravu, porovnat názory na některé problematické aspekty směnečného práva.

V průběhu realizace mé diplomové práce jsem se setkala s tím, že jsem si určitou problematiku musela nastudovat vícekrát či z více zdrojů, abych ji vůbec pochopila. Směnečné právo považuji za jedno z nejtěžších odvětví práva a opravdu nejednou jsem zalitovala výběru svého tématu. Nicméně nyní jsem ráda, že jsem práci zvládla, přistoupila jsem k ní jako k výzvě a jsem přesvědčena, že jsem svým cílům dostála.

Po dokončení práce, a vůbec v průběhu jejího psaní, jsem dospěla k závěru, že směnečné právo je zcela ucelené, logické a nepotřebné jakýchkoliv změn, tedy téměř jakýchkoliv změn. Jeho stručnost však činí nepřehledné množství výkladových problémů, což lze seznat podle množství soudních rozhodnutí, které se týkají snad všech institutů spojených se směnečným právem. Nevyhnula se tomu ani směnečná suma, kdy bylo potřeba ujasnit některá ustanovení zákona směnečného a šekového, kterými jsem se v práci zabývala. Proto jsem také byla nucena hojně pracovat s judikaturou, kdy některé problémy delší dobu nebyly schopny vyřešit ani soudy, viz. problematika určitosti platebního místa.

S platebním místem jsem všeobecně měla trochu problém. Nakolik je směnečné právo dotaženo do detailu, s úpravou platebního místa se nemohu ztotožnit. Připadá mi zbytečně zkratkovitě, svým způsobem nedotažené. V rámci psaní mé práce jsem k takovému názoru nedošla již u žádného jiného institutu, resp. ustanovení zákona směnečného a šekového, která se týkají mého tématu. Úprava směnečné sumy zcela odpovídá spravedlivému rozložení práv a povinností věřitele a dlužníka. U platebního místa toto nenalézám. Je to jen na pozornosti věřitele, resp. pozdějšího majitele směnky nakolik přesně bude platební místo vyznačeno. Nerozumím úvahám zákonodárce, proč nebylo legislativně upraveno platební místo s větším důrazem na upřesnění. Zdá se mi až paradoxní, když dám do poměru kogentně upravené způsoby splatnosti a při jejich nedodržení následnou neplatnost směnky a postačující vyznačení platebního místa názvem města, či obce, či dokonce uvedení fiktivního platebního místa!

Samozejmě zde vyjadřuji jen svůj názor. Po napsání své diplomové práce jsme sice porozuměla dokonaleji alespoň části směnečného práva a nemohu se považovat za odborníka na slovo vzaté, ale já se snažím na každou právní úpravu dívat z pohledu právního laika.

Zákon směnečný a šekový je nesmírně těžkou normou k pochopení, laik by se zjevně neměl pouštět do sepisování směnek bez rady právníka, a možná proto jsem seznala zákonnou úpravu platebního místa za řekněme méně dotaženou do konce než jiná ustanovení. Opravdu jsem tímto byla velmi překvapená a velmi jsem se zabývala judikaturou, která se týká určitosti platebního místa. V prvním okamžiku si rozdíl mezi slovním spojením „sídlo věřitele“ a „sídlo prvního věřitele“ ani neuvědomíte a přesto jejich užití ve směnce může mít dopady na platnost směnečné listiny tak, jak jsem jej popsala v poslední kapitole a zejména její podkapitole, tedy může vést k její neplatnosti. Samozřejmě nelze tuto problematiku takto zjednodušovat, ale jeho podstatu to vyjadřuje.

S rozhodnutími týkajícími se směnečné sumy musím v zásadě souhlasit. Problémy, které se s touto úpravou vyskytly, byly zcela logicky zdůvodněny a já osobně jsem nejvíce uvítala rozhodnutí, v němž soud uznal, že lze prokázat zaplacení směnečné sumy i jiným způsobem, než jen kvitováním směnky. Takovéto rozhodnutí zcela jistě posiluje právní jistotu směnečných vztahů, zejména ze strany směnečných dlužníků.

U směnečného práva dále vidím problém, že se jím u nás zabývá jen málo právních expertů, a tím pádem je také okruh a množství literatury značně omezené. Mnoho zdrojů jsou jen opisy od našeho největšího znalce, Dr. Kovaříka. Proto také ve své práci vycházím převážně z jeho publikací a analyzuji jeho rozhodnutí a názory.

Uvědomuji si, že zákon směnečný a šekový nepatří k normám, které by procházely novelizováním každý rok. Směnky mají svou tradici, jejich úprava vychází z mezinárodních dokumentů a vyvíjely se v rámci mezinárodního obchodu. Je to institut, který se do dnešní podoby formoval po staletí, ale je třeba si uvědomit, že mnoho sporných aspektů muselo být interpretováno až následovně prostřednictvím soudů a chybí mi u některých rozhodnutí všeobecná debata. Ano, některá rozhodnutí jsou neoddiskutovatelná, ale jiné by si jistou alespoň písemnou polemiku zasloužily tak, jak jsem to uvedla ve své práci.

Také bych považovala za velmi přínosné, kdyby byla provedena analýza směnečného práva v zahraničí, zejména např. v Německu, které má precizně propracováno právo soukromé a domnívám se, že směnky nebudou výjimkou (navíc budou pravděpodobně vycházet taktéž z Ženevských konvencí jako u nás), kdy by bylo zajímavé porovnat, jak k podobným sporným případům, jenž byly projednávány i u nás, přistupují cizí soudy.

Ve svém závěru jsem byla převážně kritická, možná by někdo s mými názory ani nesouhlasil, ale nechci mít zcela negativní postoj. Považuji za obdivuhodné v českých podmínkách, že zákon směnečný a šekový neprošel od svého vzniku zásadními změnami a je

jen ku škodě, že není více právníků, kteří by mu opravdu rozuměli. Směnečné právo by si to zasloužilo a mne osobně velmi zaujalo.

Na závěr doufám a věřím, že jsem splnila cíle, které jsem si v úvodu stanovila, a že má práce bude alespoň minimálním přínosem směnečnému právu.

13. Bibliografie

Monografie a jiné publikace

- Bakeš, M., Karfíková, M., Kotáb, P., Marková, H. a kol. Finanční právo. 5. upravené vydání. Praha: C.H.Beck, 2009, 576 str. ISBN 978-80-7400-801-6.
- Knappová, M. a kol. Občanské právo hmotné 1. 4. vydání. Praha: ASPI, 2005, 523 str. ISBN 80-7357-127-7.
- Kovařík, Z. Přehled judikatury. Směnečná judikatura. 4. aktualizované a rozšířené vydání. Praha: Wolters Kluwer ČR, 2010, 190 str. ISBN 978-80-7357-530-4.
- Kovařík, Z. Směnka a šek v České republice. 5. vydání. Praha: C.H.Beck, 2006, 626 str. ISBN 80-7179-549-6.
- Kovařík, Z. Zákon směnečný a šekový. Komentář. 4., dopl. vydání. Praha: C.H.Beck, 2005, 421 str. ISBN 80-7179-347-7.
- Kotásek, J. Směnečné právo. Komentář k čl.I zákona směnečného a šekového. Praha: Prospektrum, 319 str. ISBN 80-7175-136-7.
- Laštůvková, R. Diplomová práce: právní úprava směnek a jejich význam a využití v praxi. Olomouc 1997, 71 str.
- Vácha, P. Některé otázky práva směnečného. 1.vydání.Praha:Všehrd, 1993, 51 str. ISBN 80-85305-23-2.
- Winterová, A.a kol. : Civilní právo procesní, V. doplněné a aktualizované vydání, Linde, Praha 2008. 729 str. ISBN 80-7201-595-8.

Časopisecké zdroje

- Derka, L. Vrchní soud v Praze: K určitosti místa placení směnky. Právní rozhledy, 2007, č. 19.

- Kovařík, Z. Důsledky nepředložení směnky k placení. Obchodní právo, 2002, č.10.
- Kovařík, Z. Placení směnky a námitky s tím spojené. Bulletin advokacie, 2004, č.5.

Judikatura

- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.12.2001, sp.zn. 29 Cdo 1937/2000
- Rozsudek Nejvyššího soudu dne 25.3.2003 sp.zn. 29 Odo 483/2002
- Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 17.8.2005, sp.zn. 29 Odo 1053/2004
- Rozsudek Nejvyššího soudu Československé republiky ve věcech občanských ze dne 1.4.1924 sp. zn. Rv I 1799/23
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 29.6.1998 sp.zn. 5 Cmo 13/97
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 24.4.2007, sp. zn. 12 Cmo 347/2006
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 23.2.1998, sp.zn. 5 Cmo 584/96
- Rozsudek Vrchního soudu v Praze ze dne 31.10.2006, sp. zn. 5 Cmo 343/2006
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.9.1997 sp.zn 5 Cmo 437/97
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 15.1.1996 sp.zn. 5 Cmo 186/95
- Usnesení Vrchního soudu v Praze ze dne 2.7.1998 sp. Zn. 5 Cmo 370/98

14. Shrnutí/Summary

Diplomová práce na téma „Směnečná suma“ se zabývá především definováním směnečné sumy, její zákonnou úpravou a analyzuje postup od podepsání směnečné listiny až po zaplacení směnečné sumy, jakož i práva a povinnosti účastníků směnečného vztahu.

Čtenář je v první řadě seznámen se základy směnečného práva a jeho specifickým pojmoslovím. V hlavní části textu je rozebrána především samotná směnečná suma, pravidla pro její užití ve směnkách, dále splatnost směnek a s tím spojená problematika předložení směnky. Stěžejní část práce je zaměřena na placení směnečné sumy a způsoby, jakými může být zaplacená, a dále na institut platebního místa.

V práci jsou hojně používány soudní rozhodnutí, kdy na těchto konkrétních případech lze seznat, nakolik je výklad zákona směnečného a šekového problematický a že mnohdy ani soudy nejsou schopny shodnout se na stejných či alespoň podobných závěrech.

The topic of this diploma thesis is „Draft sum“. The work deals with definition of draft sum, its legal regulation and analyzes the process from signing a bill of exchange to payment a draft sum as well as exchange relationship participant's rights and responsibilities.

A reader is first introduced into the basics of law of exchange and its specific terminology. In the main part of work, the author in general terms discusses a draft sum, rules for its using in bill of exchange, than the bill of exchange's maturity and its presentation. The central part of work is concentrated to paying the draft sum and the ways how to pay it and than site of payment.

In the work the decisions are abundantly used. On this cases we can see, that interpretation of bill of exchange and check's act is difficult and the courts are not able to agree on the same or similar results.

15. Klíčová slova/Key words

Klíčová slova

Směnka, směnečná suma, zákon směnečný a šekový.

Key words

Bill of exchange, draft sum, bill of exchange and check's act.